

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 758.

CHICAGO, ILL., 23. marca (March 23rd), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Na potu v rekonstrukcijo delavskega gibanja.

Besedna vojna med raznimi frakcijami v delavskemu gibanju ni še končana. Polagoma pojenjuje, ker prihaja med vodilne kroge spoznanje, da se mora geslo, "Delavci vseh dežel, združite se!" tudi praktično izvajati.

Za zedinjenje delavske fronte je prva nastopila Dunajska delovna skupina socialističnih strank. Stranke, ki so se ji pridružile, niso hotele pristopiti k moskovski Internacionali, ker so bili njeni pogoji, zapodeni v 21. točkah, nesprejemljivi. Toda odstopile so od druge Internacionale, ker je ta vsled kompromitiranja nekaterih strank med vojno izgubila svoj prvoten pomen in ugled.

Moskva je vztrajala pri svoji nekompromisni taktiki in gradila svetovno komunistično stranko. Pri tem delu je dosegla svoj višek, toda mase organiziranega delavstva so ostale izven nje in nikjer ni bilo nobenega izgleda, da se ločijo od tistih socialističnih strank, ki so odklanjale moskovske pogoje. In tako je bila komunistična stranka vodilna sila v delavskem gibanju samo v nekaterih deželah. Toda izven Rusije niso imele vse komunistične stranke skupaj toliko članov, kakor samo avstrijska socialistična stranka. In povsod, kjer so obstajale, se je vršil in se deloma še vrši ljut boj med komunističnimi frakcijami in socialističnimi strankami. Poleg tega komunistične frakcije izven Rusije same niso bile edine in so se v nekaterih deželah razcepile v stranke, naprimer v Zedinjenih državah, v Nemčiji, Angliji in na Nizozemskem. V Rusiji so skrajni levičarji pričeli ogrožati komunistično stranko in Lenin sam je vsled tega napisal brošuro "Detinska bolezen "levičarstva" v komunizmu." Toda boj v delavskih vrstah se je nadaljeval in se nadaljuje.

Med tisoči agitatorjev so bile razplamtene strasti mržnje in ti jih širijo naprej. Toda to je bil nenaraven pojav in ljudje, ki so se prvič zbrali na Dunaju in ustanovili "Delovno skupino socialističnih strank" so vedeli, da pride do solidarnosti med vsemi pomembnejšimi delavskimi strujami.

Med tem, ko je zavedno delavstvo trošilo svoje moči v medsebojnih prerekanjih in v razdvajanju, je kapitalizem potlačil marsikako pridobitev delavstva in nastopal proti ljudskim interesom tako predrzno, kakor že dolgo ne. Razne prenapete frakcije, v katerih so delovali še provokatorji v službi kapitalizma, so dajale vladam povod za progone, da s tem ohranijo "red in mir ter obvarujejo civilizacijo." Vsled teh progonoj je trpeló vse delavsko gibanje kot celota, kajti bili so naperjeni proti enim frakcijam direktno, proti drugim indirektno.

V Moskvi so igrali na karte svetovne revolucije. To ni natolecevanje, kajti to sami priznavajo. Svetovna revolucija se ni dogodila in mesto diktature proletarijata imamo kapitalistično reakcijo. Treba je bilo

spremeniti taktiko, kajti po stari poti razdvajanja ni moglo iti več dalje. Komunistična stranka v Nemčiji je ostala v manjšini in masa je ostala pri večinski in neodvisni socialistični stranki. Komunistična propaganda v Italiji je bila fiasko; mase so ostale pri socialistični stranki, toda medsebojni boji so zelo oslabili delavsko gibanje v Italiji. V Franciji so postali frakcijski boji tako opasni za ves delavski pokret, da je pričela Moskva sama pomirjevati vznurane duhove. Avstrijsko delavstvo je kljub strašni bedi ostalo pri socialistih, ker je vedelo, da bi mu tudi najdrznejša taktika ne prinesla boljših razmer. Na Ogrskem je delavsko gibanje popolnoma potlačeno k steni. V Jugoslaviji je vse delavsko gibanje razrahljano, tako rekoč zrušeno in vzelo bo dolgo časa, predno se opomore. V Angliji so delavske mase ostale v Labour Party in komunistična stranka predstavlja le neznatno manjšino. V Zedinjenih državah so boji, pri katerih so igrale najvažnejšo vlogo narodnostne skupine, prizadejali delavskemu gibanju ogromno škodo. Malokje je bila delavska fronta tako razdejana, kakor v tej deželi. In ekstremisti so doživeli v svojem postopanju popolen fiasko; poskušali so s podzemsko taktiko, katero so večkrat spremenili, toda pridružile so se jim le male narodnostne skupine. Po vseh neuspehih so organizirali legalno stranko in ji dali ime Workers Party. Toda mase so ostale indiferentne za njene pozive. Od vseh strani so proglašali socialistično stranko za mrtvo, toda ona si je ohranila prvenstvo in danes je zopet v stadiju dviganja. Delavstvo, ki se je ločilo od nje, se vrača v njene vrste.

Po vsem svetu se je med treznejšim proletarijatom pričelo utrjevati mnenje, da je taktika "edinozveličavnih" frakcij škodljiva delavstvu samemu in je na korist kapitalizmu. Med nezavedno in napolzavedno maso pa se je naselila indiferentnost. Krika je bilo dosti, napadanja in demagogičnega kritiziranja je bilo preveč. Posledice so katastrofalne za delavski razred.

Sreča za Rusijo je v tem, da ima na krmilu zelo sposobne državnike, prevdarne politike in dobre stratege. Pustili so masi ruskega delavstva, da je šla s svojimi eksperimenti do skrajne meje. Kajti le na ta način jo je bilo mogoče prepričati, vsaj veliko večino, da je treba taktiko spremeniti tako, da bo odgovarjala faktuinim razmeram. Mi vsi želimo, da pride socialistična družba čim preje. Nihče, ki je socialist, ne bo pomagal kapitalizmu podaljševati življenje. Toda negirati ga ne moremo, dokler je tukaj. Z besedami ga ne moremo zrušiti. Z dejanji tudi ne, ker nismo za ta cilj še dovolj jaki; in na tako rušenje tudi ni misliti, ker je spreminjanje družabnega reda stvar razvoja in ne dekretov. Ljudstvo samo stopnjevanje dozoreva za novi ekonomski sistem. In ta se samo stopnjeva spreminja.

Delavske mase, ako so organizirane in zedinjene, predstavljajo velikansko moč v današnji družbi; marsikaj lahko dosežejo in v marsičem lahko pospešijo gospodarski razvoj v socialistični tok. Toda za tako taktiko mora biti razredno delavsko gibanje konstruktivno.

V Moskvi so pričeli spreminjati taktiko tudi na političnem polju mednarodnega delavstva. 21 točk se več ne naglašajo; sedaj se govori o "enotni fronti vsega delavstva proti enotni kapitalistični fronti." Do tega je moralo priti. Pisali smo že davno, da bo po dobi razdruženja prišla doba združevanja. Nikdar nismo bili fanatiki in utopisti in nikoli se nismo udajali iluzijam. Držali smo svojo organizacijo in propagirali solidarnost, ne razdor. Kazali smo na napake nasprotnih delavskih struj, toda tudi o sebi nismo trdili, da smo nepristopni napakam; pobijali smo vero v nezmožljivost nasprotnikov, toda tudi sami se nismo proglasili za papeže. Ljudje smo in nič drugega.

Vodilni elementi tretje Internacionalne so za zedinjene vseh delavskih strank, ki pripadajo k drugi Internacionalni, Dunajski delovni zajednici socialističnih strank, k tretji Internacionalni in onih, ki so se ločile od tretje in organizirale četrto internacionalo. Levo krilo v ruski komunistični stranki nasprotuje tej taktiki. Nasprotujejo ji predstavniki italijanske, francoske, španske in romunske komunistične stranke, češ, da se bi revolucionarno delavstvo ne smelo bratiti z "izdajalskimi" strankami. Toda bili so poraženi. Drugi so argumentirali, da bodo komunistične stranke v zedinjeni Internacionalni predstavljale le malo levo krilo, kajti veliko več delavstva pripada samo drugi Internacionalni, kakor pa komunistični. Toda delavski interesi, in interesi sovjetske Rusije zahtevajo zedinjenje. Zato se bo polagoma opuščalo psovke kot 'socialpatrioti', 'rumeni socialisti', 'socializdajalci' itd. Marsikaj se je zagrešilo med vojno od strani delavskih strank. Marsikak korak bi bil lahko drugačen kakor je bil. Toda očitanje tega, kar je bilo storjenega napačno na eni ali drugi strani, nam ne prinese nikakih uspešnih rezultatov. Vse nekaj drugega je, ako si dobro zapomnimo vse, kar je bilo napačnega v socialističnem gibanju tekom zadnjih let, pa skušamo delati boljše. Zgodovina je najboljša učiteljica. Žal, da se človeštvo tako malo, tako počasi uči od nje.

Kadar govorimo o rekonstrukciji delavskega gibanja, ne mislimo, da bo zavladovala med proletarskim ljudstvom sloga, o kakršni si eni radi ustvarjajo iluzije. Take sloge ne bo; frakcije bodo ostale; toda med njimi ne bo več tistega strupenega, destruktivnega boja, kakor se vrši zadnjih par let.

Ko propagiramo zedinjeno fronto delavstva, ne mislimo, da pride do solidarnostnega nastopanja še tako kmalo. Kajti razplamtene strasti mrženj in očitkov so preveč ukoreninjene, da bi se dale iztrebiti na par konferencah. Glavno je, da pride do enotnega postopanja med predstavniki raznih delavskih central, ki bi delavstvo končno privedlo v eno Internacionalno. Mi danes govorimo o Internacionalah, toda delavstvo nima danes nobene Internacionalne v pravem pomenu besede. Kadar jo bomo imeli, bo v nji združeno delavstvo vseh delavskih strank, ki temelje na socialističnih načelih in priznavajo razredni boj. Šele potem bomo imeli Internacionalno. Današnja Internacionala je razbita na več delov in treba jih je združiti v enega. To se še ne zgodi. Toda pota za združenje se uglašajo. Pri tem delu sodelujemo. In kdor je za zedinjeno fronto mednarodnega proletarijata, naj sodeluje z nami.

SEMINTJA.

Eden izmed sto. — Dolarski idealisti.

— "\$45 tisoč za dostojno preživljanje"

— Cerjanova kampanja za sirotišče. —

Hitra rešitev iz vic . . .

Miss Alice M. Robertson, članica zveznega kongresa, je na shodu nekega ženskega republikanskega kluba v Kansas Cityju dejala, da izmed sto možkih komaj eden nekoliko razume o politiki. Miss Alice sama ne ve mnogo. Toda je povedala resnico. Do 26 milijonov volilcev in volilk se je udeležilo zadnjih predsedniških volitev. Izmed teh jih je nekaj nad milijon glasovalo za socialističnega predsedniškega kandidata, toda mu je bilo odvzetih toliko glasov, da ni skupno objavljeno število znašalo niti milijon. Drugi so bili oddani Hardingu in Coxsu, večinoma Hardingu, ker ljudje vedo tako malo o politiki, se danes je nad Hardingom in bi volili jutri za demokrate, če bi bile volitve. Ker delavstvo ničesar ne razume o politiki, podpira kapitalistične liste in naše slovensko delavstvo podpira naprej "delavske" liste, ki so objavljali kampanjske slike in članke za Hardinga in ostale republikanske kandidate.

Mr. Veranič se je v enih zadnjih številk Slovenije hvalil, da se je Slovenija vedno "sama vzdrževala". Napadel je Proletarca z lažnjivimi natolčevanji in se be prišel k novim odrešenikom slovenskega proletarijata. Na naše vprašanje, koliko je dobil od kampanjskega odbora republikanske stranke podpore za oglašanje Hardinga, ni odgovoril; niti ni pojasnil čitalcem Slovenije, koliko je prejel za objavo 14 članke proti socializmu, ki jih je spisal dr. J. E. Lerossignat "v nasprotstvo revolucionarnemu radikalizmu." Prijemal je denar za tako propagando in sedaj ko ta propagande več ne plačajo, skuša sam propagirati "revolucionarni radikalizem." Taki so nekateri karakterji, ki se proglašajo za Mojzese v delavskem gibanju. Dolar jim je ideal. Da jih ljudstvo ne vidi tako kot so, se zakrivajo s krinkami. Tisti delavci, ki ne znajo misliti in vse pozabijo, verjamejo zakrinkanemu obrazom. In takih delavcev je še zelo veliko.

Dne 9. oktobra 1920 je "Glas Naroda" priobčil uredniški članek, v katerem je propagiral republikansko stranko in njenega predsedniškega kandidata. Priobčeval je tudi druge kampanjske članke za Hardinga. Takrat se mu je to izplačalo. Nekateri delavci, ki so naročeni nanj, so se jezili, toda prilika "zaslužiti" stotake se ne nudi vsaki dan. Ko je bila kampanja končana in Harding izvoljen, je "Glas Naroda" pričel kazati delavstvu "prijaznejše" lice. Danes, ko je med našim delavstvom velika brezposelnost, napada Hardinga in ljudem to ugaja. Ko bi znali misliti, bi ne imeli takih kameleonskih listov.

Na tisoče mater si danes beli glavo, kako preskrbeti kruha svojim otrokom. Nekatere so si v odpu vzele življenje. Druge delajo noč in dan razna prostanska dela, da zaslužijo vsaj par centov za bogi kruhek. Može stikajo za delom, eni že nad leto dni

Kdor ni bil sam pol leta ali eno leto brez dela in imel skrbeti za družino, ta si le težko predstavlja žalostne dneve, ki potekajo skozi mesece mizerije. Toda glad je gost samo delavskih družin. Brezposelnost — ta je doma tudi pri bogataših. Ampak se razlikuje od one v delavskih slojih. Mrs. Edith Kelly Gould, ki se je kočila od svojega moža, zahteva, da ji plačuje \$45,000 letno za njeno preživetje. Zatrjuje, da ji z manjšimi dohodki nemogoče dostojno živeti. Njen odvetnik je na sodišču predložil izkaz, za kaj rabi Mrs. Gould \$45,000 na leto. Obleka, obuvala itd., jo stane \$18,000 na leto; avtomobil \$4,000; najemnina \$6,000; livila \$5,000; zdravniki \$2,000; zobozdravniki \$1,000; zabavanje gostov \$5,000; ples in godba \$4,000. Miss Alice M. Robertson je v pravem ko trdi, da ljudje pičesar ne vedo o politiki, dasiravno ona ni imela v mislih take politike kakršno mislimo mi. Ako bi vedeli, ne bi imeli sistema, ki omogoča enim ljudem trošiti stotisočake in milijone na leto za "pošteno preživljanje", medtem, ko mora na milijone delavskega ljudstva gladovati; ne samo da mu primanjkuje najpotrebnejših živil; tudi do drugih dobrot, ki jih nudi življenje, nimajo dostopa, ker ni sredstev. Dobro pri tem je le to, da zelo malo delavcev pozna užitke življenja. Zato se zadovoljujejo s stanovanji v kolibah, s hreščetimi gramofonskimi ploščami in kino-gledališči. Za hranjenje jim zadostuje najcenejši šund in pa kamelionski listi. Socializma se boje. In na milijone se jih bližajo z boljšim življenjem po smrti.

...

Jožef Cerjak, dekan v Slovenski Bistrici pri Mariboru, je pripravljen takim slovenskim delavcem v Ameriki olajšati pot v nebesa. Po Ameriki je razposlal cirkular, v katerem slika, kako potrebna bi bila sirotišnica v njegovem okraju. To mu verjamemo. On si je nadal nalogo, da zgradi tak zavod. Denarja v ta namen je doma malo nabral, komaj 300,000 kron, pa se je obrnil do ameriških Slovencev. Dekan Cerjak pravi med drugi:

"Slovinci so pozidali pod mojim vodstvom eno najlepših cerkev na Slovenskem, lursko svetišče, v Bujenburgu, v proslavo 50 letnice Marijinih prikazovanj v Lurdu (1858—1908). To sirotišče bo pa pomečeno Srcu Jezusovemu v spomin 250 letnice prikazovanj (razodenj) božjega Srca v Pareju na Francoskem (1673—1923). Prejel sem svoj čas mnogo darov iz Amerike za lurski dom, zato prosim tudi ponižno za milodare za sirotišni dom.

"Za svrhu stavbe sirotišča je tu ustanovljena stavbna družba. Družba obstoji iz udov, dobrotnikov in ustanovnikov. Za Ameriko določim sledeče: ud družbe podane, kdor ji daruje enkrat za vselej dva dolarja, dobrotnik, ki ji da \$20, ustanovnik, kdor ji pokloni \$100 ali več. Za vse te člane družbe se opravi vsako leto 20 svetih maš, med temi štiri črne pete maše vigilije in libera, vse, kakor vernih duš dan, za ranje člane družbe. Te maše in molitve so vsled mašne ustanove večne, zato ne bodo nikdar prenehale. Potrjene so od škofijstva in od deželne vlade. Te večne maše se opravljajo za vse družbenike skupaj, pa vseno imaš po nauku sv. Alfonza Lig. in drugih cerkvenih pisateljev od njih ravno toliko duhovnih dobrot, kakor če bi se brale samo zate, ker so duhovne dobrote sv. maše neskončne veljave (gl. Mueller III. str. 24). Kdor pristopi k družbi kot dobrotnik z \$20, sme dati zapisati v družbo celo svojo družino.

"..... Za nabiratelje družbe se opravlja poleg večnih 20 maš še pet ustanovnih večnih maš za njih

srečno smrt in hitro rešitev iz vic.... Marsikdo želi, da bi bil deležen teh ustanovnih maš tudi ta ali oni ranji sorodnik. Tudi to je mogoče; če plačaš za vsako rajno osebo \$2, se bo zapisal v imenik za večne maše. Deležen bo vseh 20 sv. maš....."

Dekan nadalje obljublja, da bodo podporniki deležni tudi mnogo molitev in sv. obhajil, ki jih bodo opravljali otroci v zavetišču. Za mal denar torej lahko pomagate k gradbi sirotišnice in pri tem si zasigurate še srečno smrt in hitro rešitev iz vic.

...

Dekan Cerjak pripoveduje, da cela slovenska Štajerska nima nobenega sirotišča. Teritorij, ki ga sedaj obsega slovenska Štajerska, del Koroške in Prekmurje, ima okoli 600,000 prebivalcev.

In med njimi je na tisoče sirot in nobenega sirotišča! Ko bi bilo ljudstvo inteligentnejše, bi imelo vse potrebne ustanove; ker ni, jih skušajo graditi razni dekani in samostani na način, kakor se jim zdi najprikladnejši. In njihovi načini niso dobri. Že Cirjanova kampanja za nabiranje prispevkov izigrava ignoranco ljudi. Srečna smrt in hitra rešitev iz vic! Vse to za malo svoto par dolarjev. Ker je mnogo ljudi, ki mislijo na hitro rešitev iz vic, pa zelo malo takih, ki bi mislili na hitro rešitev IZ VIC NA ZEMLJI, nima 600 tisoč prebivalcev, kar je polovica Slovenije, nobene sirotišnice; in vsled take mase je Jugoslavija kljub svojemu bogastvu zaostala dežela, revna in kaotična. Z nobenim milijonskim fondom se ne spremeni teh razmer. Delati je treba na izobraževalnem polju, organizirati ljudstvo in ga poučevati o socializmu.

...

Ko bi dekan in župnik Cerjan vprašal za svet svojega duhovnega sobrata Srečko Zamjana, ki se mudi v Ameriki in nabira darove za mladinske domove, bi si prihranil precej nepotrebnega truda. Mnogo manj cirkularjev bi bilo treba. Amerika je čudna dežela. Njeno ljudstvo sicer ni posebno inteligentno, toda v moč maš in na razne prikazni v Lurdu in v Pareju vendar ne verjame. Tu je že preveč tehničnih čudežev, ki so obledeli čudeže, o katerih pripoveduje religija da so se dogodili, toda jih ne more dokazati. Moderna tehnika, nov svet, drugi običaji, vse to je vzelo večini ameriških Slovencev vero v moč sv. maš. Toliko daleč je prišel naš narod v tej deželi. Toda napreden še ni, četudi si mnogi domišljajo da kar drvimo po poti napredka.

...

Iz Bavarske prihajajo vesti, da so monarhisti vztrajno na delo za vspostavitev monarhije in če bo le mogoče, izvesti ločitev Bavarske od ostale Nemčije.

Na Bavarskem, ki je katoliška dežela, prevladuje na deželi klerikalna stranka; v mestih je delavstvo socialistično, toda vsled frakcijskih sporov, ki so bili na Bavarskem zelo ljuti, in pa vsled nasilja reakcije, je zelo oslabilo. Francija dela na vse kriplje za ločitev Bavarske od Nemčije in monarhistom daje potuho. Pri tem pozablja na bavarsko delavstvo, ki bo znalo varovati pridobitve, kolikor koli majhné, v usodnem trenutku.

Ako želite, da se Proletarec poveča in da bi prinašal več različnega gradiva, mu pridobivajte nove naročnike. Uredništvo bo poskrbelo za gradivo; sodrugi in somišljeniki naj gledajo, da dobi Proletarec par tisoč novih naročnikov.

Ali je rešitev Evrope mogoča?

John F. Sinclair. — Prevel Anton Grden.

Evropska civilizacija, zgrajena s trdim delom in boji treh sto milijonov ljudi tekom petnajst sto let, je v razsulu. Sedaj ni dovolj jake moči, ki bi bila v stanu preprečiti bližajoči se polom.

Osem let je vzelo Rusiji, da je gospodarsko popolnoma omagala. Njena mesta hirajo; njena polja so neobdelana. Trideset milijonov kmečkega ljudstva po poročilu Miss Anne Haines umira od glada zaradi najgroznejše katastrofalne lakote, kar jih beleži zgodovina. Ti nesrečneži so izmed kmečkega ljudstva — aktualni obdelovalci zemlje. Industrija je uničena in ruski denar, hodisi v Rusiji ali v inozemstvu, nima nobene vrednosti. Da spoznate razliko; leta 1914 je predstavljal en ameriški dolar dva ruska rublja. Sedaj se dobi za en dolar 200,000 rubljev.

Avstrija s svojimi 50 milijonov prebivalcev je tekom osmih let padla s staleža prosperitetne države na nivo beraške dežele s približno eno desetinko njene prvotne obsežnosti in z okoli osminko od njenega prejšnjega prebivalstva. Njena ekonomska enota je obupno zdrobljena. V zadnjih osmih letih je poplavila svoj denarni trg od dveh in pol milijard kron na 72 milijard kron in to papirnatih kron — nič zlata ali srebra. Leta 1914 je en ameriški dolar kupil pet njenih kron; decembra zadnje leto se je dobilo zanj 3,900 avstrijskih kron. Leta 1921 je Avstrija producirala samo 15 odstotkov potrebščin; za ostalih 85 proc. je odvisna od uvoza. Toda njen denar nima nikake vrednosti v inozemstvu in radilega ne more dobiti solidnega kredita na tujih trgih, da bi mogla kupiti 400,000 ton življenjskih potrebščin, ki jih potrebuje za prehrano svojega prebivalstva.

Poljska je leta 1919 vpeljala svojo denarno enoto in prevzela gotove obligacije starega ruskega in avstro-ogrškega režima, kolikor jih je na podlagi pogodb odpadlo na njen teritorij. Njena originalna svota treh milijard mark je narasla v kratki dobi dveh let do velikanske svote šestdeset milijard mark. V teku tega časa je poljska trgovina popolnoma omagala. Leta 1921 je poljski budget (državni proračun) dosegel svoto 209 milijard mark, medtem ko so ocenjeni državni dohodki znašali le 135 milijard mark. To njeno usodepolno finančno stanje je največ pripisati, po besedah Johna Moody-ja, "njeni razglašeni militaristični politiki in kopičenju njenih izdatkov za militarizem."

Enako sliko nudi Italija. Njena denarna cirkulacija je znašala leta 1914 manj ko dve milijardi lir, povoljno protektirane z zlato rezervo. Do leta 1918 je narasla do osem milijard in od premirja že na 15 milijard lir. (Dohodki Italije so znašali l. 1920 devet in pol milijarde lir, izdatki pa osemindvajset milijard lir. — Opomba prevajalca). Za ameriški dolar se dobi sedaj štirikrat toliko italijanskega denarja, kakor pa pred vojno. Ali sploh moremo upati na vpostavitve trgovine med Ameriko in Italijo s tako zapreko?

Vzemimo Španijo, dežela, ki ni bila direktno prizadeta vsled vojne. Cirkulacija njenega papirnatega denarja se je zvišala od 1,900 milijonov peset pred vojno na svoto 3,920 milijonov peset do 30. julija 1920; in potem po preteku enega leta na 4,160 milijonov peset. Prvotna vrednost pesete je bila 19.3 centov. Sedanja njena vrednost je okoli 13 centov, kar pomeni znižanje za 35 odstotkov.

Denarna cirkulacija Francije se je dvignila od šest milijard frankov leta 1914 do 34 milijard frankov do leta 1920. Od premirja se je zvišala za nadaljnjih 40 milijard frankov. Ali to ne vključuje njenega vedno naraščajočega in ravno tako nevarnega poplavljenega dolga; njen budget za leto 1922 ne balancira 2,500,000,000 frankov; kljub temu troši za armado in mornarico 4,500,000,000 frankov letno. Vrednost franka je padla za 58 odstotkov.

Nemčija je ključ centralne Evrope. Kakšno je njeno resnično stanje pod njenim pokrovom. Leta 1914 je imela Nemčija skupnega dolga, vstevši tekoči dolg približno pet milijard mark, pokritega s 70 odstotki zlate rezerve. Leta 1919, ob koncu vojne, je njen skupni dolg znašal že 27 milijard mark in vrednost marke je padla od 23.83 centov na 11 centov. Do decembra 1921 je njen dolg narasel na velikansko svoto 108 milijard mark, ki ga krije z manj kot enim odstotkom zlate rezerve. Njena marka je sedaj vredna približno pol centa. Poleg tega znaša njen tekoči dolg v okroglih številkah 245 milijard mark, kar pokazuje, da je nemška vlada zaostala s prejemki preko izdatkov za približno šest milijard mark mesečno skozi zadnjih 18 mesecev. In ta svota ne vključuje reparacijskih vplačil. Ona se pomika v močvirje z grozno brzino. L. 1914 se je do bilo za dolar 4 marke; sedaj se jih dobi 180, ali 45-krat toliko. Peter Grafmann, predsednik nemške delavske federacije, se je izjavil pred tem piscem, da so cene za življenjske potrebščine od petnajstkrat do dvajsetkrat višje od pred vojnih cen, medtem, ko so plače samo sedemkrat do osemkrat višje kakor pred vojno. Življenjski standard delavca se pomiče navzdol in je od ene tretjine do polovice slabši kakor je bil pred dvema leti — za časa revolucije.

Kaj pa z Veliko Britanijo? Jeli ona ušla pred katastrofo, katera je zadela ostalo Evropo? Ni. Tudi ona je vključena v tem žalostnem krogu z drugimi vred. Po izjavi Lloyd Georga je v Angliji danes več brezposelnosti in trpljenja, kakor pa kedaj poprej od časa Napoleonovih vojn. 58% njene trgovine je v izvozu, ali danes počiva vse. Nemško blago poplavlja njene trge, Angliji pa se zapira tovarno za tovarno. Izdatki Anglije presegajo dohodke za milijon dolarjev dnevno in njena blagajna je prazna.

Dovolj je bilo citiranja, da se pokaže Evropo v njenem desparatnem stanju. Ona je bolna, zelo bolna. Od premirja sem postaja slabša, ne boljša. Koliko deleč lahko še pada življenjski nivo srednjega in nižjega razreda, predno pride do poloma? Gotovo ne to daleč. In če se gospodarska struktura Evrope v resnici zruši, tedaj ona ne bo v stanu preživljati niti polovice svojega prebivalstva. Kaj se potem zgodi s preostankom 150 milijonov ljudi? Ta surplus prebivalstva povprečnih, navadnih ljudi vsake dežele, ne more marširati preko svojih dežel v prazne teritorije, ker so obkroženi z vodo razven na vzhodu. Proti vzhodu leži Rusija, ki ima svoje meje zastražene z največjo in najboljšo armado, kar jih ima danes Evropa. Na zapadu leži Atlantik. Naprimer, da bi se bilo tej številni hordi mogoče izseliti, koliko ladij bi se potrebovalo za transportiranje 150 milijonov ljudi v teku dvanajstih mesecev? Ravno petdesetkrat toliko kolikor jih je danes na svetu. Očividno je torej, da bi na milijone ljudi pomrlo od lakote, in bi umirali toliko časa, dokler ne bi bil ta surplus ljudi popolnoma iztrebljen, ostali pa bi se preživljali po primitivnejšemu načinu socialne organizacije. To je edina alternativa, ako Evropa in ostali svet ne prepreči sedanje navzdol vodil poti evropske civilizacije. Ne trdim, da je nemogoče

rešiti to civilizacijo. Rečem pa, da je skrajni čas, da se dobi odločno, nevstrašeno vodstvo s konkretnim, definitivnim in konstruktivnim programom zedinjenih sil, katere bi morale podpirati evropsko ljudstvo. To je način za rešitev Evrope in najbrž tudi naša rešitev.

Takoj od začetka je potrebna tam definitivna determinacija in gledati se mora na ta problem kot na eno splošno vprašanje, iz česar mora slediti vpostavitve združene ekonomske enote. Nizkočne strasti sovražna in zavisti, podžgane tekom vojne, se še vedno borijo proti tej ideji. "Hiša razdvojena sama proti sebi ne more stati." Ravno tako ne more stati svet, če je tako razdvojen. Nikakih ekonomskih ovir se ne sme postaviti med narodi; svobodno trgovsko občevanje mora priti.

Dobro, tedaj je preureditev vsega kontinenta, vsled vojne raztrganega, razbitega in utrujenega, stvar, ki jo srčno želi ves svet. Kake sugestije se morejo nuditi za ta namen?

Prvič, vsak proučevalec današnjih evropskih razmer se strinja v tem, da je izprememba na boljše nemogoča toliko časa, dokler se poplava s papirnati denarjem nadaljuje. Ob koncu vojne je vladalo mnenje, da se bo v najkrajšem času izvršila odtegnitev čezmerne količine papirnatega denarja iz cirkulacije in da se bo denarni trg v par letih povrnil v normalno stanje. Dogodilo se je nasprotno. Balanciranje državnih proračunov po vojni ni bilo skoraj v nobenem slučaju uspešno. Prej navedene številke govore strašno povest raditega, ker evropski bolnik ne more ozdraviti, pač pa bo postajal vedno slabši, dokler bodo trajale te razmere. Za opomoč Evrope ni nikakega upanja, dokler izdatki posamezne dežele presegajo prejemke. Evropa po mojem mnenju ne more plačevati obresti od dvesto milijard dolarjev njenega dolga in pri tem upati na okrevanje. Breme je pretežno in se ga ne more prenašati. Obrestni davek enega milijona dolarjev mesečno bi bil pretežak za Evropo tudi v njenih najbolj prosperitetnih dnevih. Danes je to še mnogo bolj resnica. Evropski dolgovi, notranji in zunanji, morajo biti suspendirani za nekaj let ali pa popolnoma izbrisani. Zadnji sporazum bi bil veljaven potom znižanja izdatkov, vstevši za armade in vojne mornarice.

Drugič, Evropa sama bo prisiljena poglobiti se v situacijo in sprejeti definitivno politiko za svojo rešitev. In to z drastičnimi omejitvami njenih ogromnih izdatkov za armado in mornarico. Osem MILJARD DOLARJEV je bilo izdanih za vojne namene v letu 1921. In to potem, ko je bilo potrešenih že dvesto petdeset milijard dolarjev v vojni ZA ODPRAVO VOJNE! Ako se izbrišejo državni dolgovi, priznani za legalne, ker bi drugače evropska družba razpadla pod bremenom ene milijarde dolarjev mesečnega davka samo za obresti, kak izgovor imajo vlade, katere so povečale svoje vojne proračune, kot n. pr. Francija, Anglija in Poljska?

Petič, imajoč v mislih združeno Evropo, mora biti spremenjeno plačevanje vojne odškodnine za Nemčijo na ta način, da se plačevanje glavnice in obresti suspendira najmanj za dobo pet let ali pa da se plačila popolnoma črtajo. Nikakor ni mogoče kalkilirati na ravnotežje Evrope, dokler visi nad Nemčijo grozeči, temni oblak vojne odškodnine. Ekonomski in finančniki so mnenja, da pomenijo reparacije s finančnega stališča popoln propad. Rezultat te politike je destrukcija blagovne vrednosti in veliko povečanje brezposelnosti, kar pomeni več izgube za splošnost kakor pa koristi prisiljetim. Evropa se ne bo pomirila toliko časa, dokler bo vladalo med srednjimi in nižjimi sloji splošno

nezadovoljstvo in degradacija. Vse te posledice je pripisati stari politiki Evrope.

In četrtič, denar evropskih držav ima tako majhno vrednost, da postaja zanje trgovanje z deželami, kakor je n. pr. Amerika, težje in težje. Evropi je potrebno rešiti Rusijo raditega, da bo potem Rusija rešila njo. Pred vojno je Rusija pridelala dovolj živil za prehranjevanje vse Evrope, od katere je Rusija dobivala stroje in druge izdelke v zameno za svoja živila. In to vlogo se ji mora povrniti. Za ameriškega farmerja pomenijo sedanje razmere nižje cene za njegovo živilo, bombaž, žita in druge pridelke. Boljše je za nas, da gledamo na razmere take kakršne so. Za prehrano Evrope je Rusija edina rešitev.

Ako ti koraki, če se jih podvzame takoj, zaustavijo nadaljno poslabševanje evropskih razmer, se bo pozneje lahko zavzelo nadaljne korake za izboljševanje. Ako pa se bo Evropa pomikala še tri leta po načinu, kakor se pomika zadnja tri leta od premirja, potem ni na vidiku nič drugega, kakor popoln polom današnje industrialne organizacije in naše bahajoče se civilizacije.

Gornji članek je bil priobčen v reviji *The Nation*, katerega avtor je, kakor že omenjeno pod naslovom, John F. Sinclair, bankir v Minneapolisu, Minn. Zadnje leto se je nahajal več mesecev v Evropi, kjer je študiral tamkajšnje ekonomske in politične razmere. Članek je nedvomno dobra analiza današnje Evrope. Številke so grozne, skoro nevrjetne in slikajo jasnejše kakor vsake besede mizerijo in gospodarski kaos v bolehačju Evropi. Vojna je prizadejala, ne samo kapitalizmu, ki jo je pričel in završil, ampak tudi ljudstvu, usodepolni udarec; in ljudstvo mora trpeti glavne posledice vojne; milijoni in milijoni ječe pod težo bremen današnje mizerije in nereda. Kako dolgo bo še trajalo to trpljenje? In kadar zagrmi struktura današnjega sistema na tla, se bo li trpljenje človeka olajšalo? Bodočnost je temna, polna pesimizma. Edini optimizem človeka je: Razredna zavest delavstva. — *Prevajalec.*

PREBIVALSTVO RUSIJE.

V preteklem letu smo v par spisih v tem listu objavili do takrat najboljše podatke o prebivalstvu Rusije v njenih sedanjih mejah in v deželah, ki so preje pripadale carski Rusiji. Toda vsled kaotičnih razmer ni bilo v Rusiji mogoče nobeno natančno ljudsko štetje in vsi podatki so bili sporočani javnosti le na podlagi prejšnjih splošnih ljudskih štetij v Rusiji in pa na podlagi izgub v vojni ter umiranja vsled lakote in kužnih bolezni, ki so zredčevale rusko prebivalstvo. Proti koncu leta 1921 je sovjetska Rusija končala s splošnim ljudskim štetjem, ki izkazuje, da ima Rusija sedaj 130,707,600 prebivalcev. To je 18,202,400 manj, kot jih je imela leta 1915. Temu znižanju se ima pripisati odpad Poljske, Finske in baltičskih dežel in deloma Sibirije od Rusije, deloma pa velikanskim izgubam, ki jih je imela Rusija v vojni in pozneje v civilni vojni ter vsled epidemičnih bolezni. Po prebivalstvu je Kitajska največja kontinentalna država; druga je Rusija; tretja Zedinjene države; toda kot kolonialna država ima največ prebivalcev Velika Britanija.

Prvi znaki za kooperacijo delavskega razreda.

Nova taktika tretje Internacionalne. — Akcija za federativno politično združenje ameriških progresivnih delavskih unij, socialistične stranke, farmerske-delavske stranke itd. ter naše razmere.

Tajništvo J. S. Z.

Poročila iz Moskve, da je tretja Internacionalna odjenjala s programom razdvajanja svetovnega proletariata v sekte, krila in krilca ter da želi delati zanaprej za enotno fronto delavskega razreda, in prizadevanje ameriških progresivnih *trade unij*, Farmer-Labor party, Socialistične stranke in drugih političnih liberalnih skupin za enotno nastopanje, so prvi znaki, da se vrača doba koperacije delavskega razreda na političnem in industrialnem polju.

Kako doseči vsled razgretih možgan, ki jih je ustvarila pred časom vsled revolucionarnih razmer Moskva — vsled psihologije, ki je po svoji ekstremiti po mnogih krajih prekašala ekstremito Moskve same — je problem, s katerim se mora začeti delavstvo vseh frakcij baviti intenzivno, če se hoče, da se klic sedanje Moskve čim prej realizira.

Zlasti je potrebno, da se s tem problemom pečajo intenzivno jugoslovanski delavci v takozvanem nasprotnem taboru (hrvatska sekcija), v kateri so se nekateri obnašali glede teh zadev skrajno fanatično.

Naši sodrugi se bodo gotovo spominjali, kako je hrvatska sekcija napovedala svoječasno uničenje "Proletarca", kako je skušala v ta namen prostituirati nekatere posamezne sodruge — člane J. S. Z., da bi pisali odnosno prevajali njihove razdvalne članke iz hrvaščine na slovensko, in kako so bili na to prisiljeni kupiti, ker se jim ta namera ni posrečila, od nekega prostituiranega Veraniča njegov prostituiran list, da ž njim uničijo socialistično gibanje med slovenskimi delavci in jih na ta način privedejo v njihov tabor "*same-revolucije*."

Poznavši njihovo duševno razpoloženje in pa diktate iz tedanje Moskve; vedoč, da mora prej ali slej zapihati od tam drug veter, smo jim marsikaj prizanesli in jih nismo razgaljali tako, kakor so zaslužili. To se pravi, mi nismo hoteli podirati mostu, ki nas ima prej ali slej zopet združiti. Česar smo pričakovali, se sedaj — kar se Moskve tiče — udejstvuje. Vprašanje seveda nastaja, kako bodo ti ljudje jemali na znanje nove diktate iz sedanje Moskve. Ali bodo sedaj opustili svoje neuspešno delo, ki so ga začeli in za katerega so potratili toliko časa in denarja? Kdo ve!

Iz pisma, ki ga je prejelo pred nekaj dnevi tajništvo J. S. Z. od slov. socialističnega kluba v Milwaukee, Wis., je posneti, da zanje pozivi iz sedanje Moskve niso merodajni, ali pa so sklepi sedanje Moskve novejšega datuma, kot so sklepi hrvatske sekcije na 22. cesti v Chicagi. Če ostane hrvatska sekcija pri svojih sklepih vzlic pozivu iz sedanje Moskve, tedaj bo to znak, da ne pripadajo več k Moskvi, ampak da žele ostati neke vrste revolucionarni duhoborci, kakršnih ni pod solncem. Mi upamo seveda, da je prvo resnica, to je, da so njihovi sklepi starejši od onih iz Moskve, in da se se bo hrv. sekcija odzvala tako čezmerno diktatom sedanje Moskve, kakor se je odzvala čezmerno diktatom prejšnje Moskve.

Zadeva, o kateri hočemo govoriti na tem mestu ni namenjena, da brskamo po tem, kar je bilo in odkrivamo nove rane — zlasti ne, če misli hrv. sekcija uživati diktate iz sedanje Moskve — ampak je le zadeva, ki osvetljuje, kam vodi taktika, ki jo je zavzela hrv. sekcija v zadnjih par letih, in kam bi vodila lahko drugačna taktika. Mi moramo smatrati to zadevo za pozabljeno, če bo začela hrv. sekcija delati resnično za enotno fronto proletariata, kakor se glasi diktat sedanje Moskve. Toda če se med tem izkaže, da hrvatska sekcija ni pri volji delati resnično za kooperacijo da se enotna fronta omogoči; če se izkaže, da v njej ni volje, da se odpravi netoleranca, ki je v zadnjih par letih tako bujno cvetela v veselje delavskih nasprotnikov, tedaj bomo smatrali, da hoče ostati hrvatska sekcija res neke vrste samonazvanih revolucionarnih duhoborcev, in bomo po teh okoliščinah prisiljeni nastopati proti njej, kakor bo potrebno.

Kot smo že omenili, obstaja v Milwaukee, Wis. slovenski socialističen klub, ki spada direktno k to mošnji socialistični organizaciji in nima J. S. Z. kot takim nobene organične veze. Ta klub — kakor se gleda — so povabili na debato, na kateri bi se imel "prečistiti" pojmi: "Ali se more delavstvo osvoboditi potom taktike, ki jo zavzema Socialistična stranka" — ali "program Socialistične stranke in program Workers party". Workers party je namreč novo ustanovljena politična stranka raznih komunističnih frakcij, kakor je bilo že poročano v "Proletarcu". V zvezi s priredbo se je obrnil tajnik dotičnega kluba do tajništva J. S. Z., z željo, da bi poslala J. S. Z. na to debato govornika, ki bi debatiral pod gori navedeno temo s nekim Hrvatom Lojanom. Vse stroške za priredbo debate, kakor tiskovine, reklamo in govornika, bi plačala hrvatska sekcija, odnosno njihova branža v Milwaukee. Tako je namreč poročal tajnik milwaukeekega socialističnega kluba tajniku J. S. Z. Sluteč, da gre tukaj za navaden trik, je pisal tajnik J. S. Z. klubu takoj svarilno pismo, naj klub ne seda na liman hrv. fanatikov v Milwaukee. Kaj je bilo s to debato, tajništvo do dneva, ko piše ta članek, ni znano.

Ker se dotični odgovor tajništva J. S. Z. ne nanaša samo na "trik", ki so ga hoteli izvesti pristaši hrv. sekcije nad slovenskim socialističnim klubom v Milwaukee, ampak se nanaša tudi na zadeve združenja ameriškega proletariata v enotno politično fronto, kar je vsekakor mnogo važnejše, kakor pa debatiranje s tera politična stranka ima najboljšo taktiko za osvoboditve proletariata izpod kapitalističnega režima — menda ne bo odveč, če objavimo nekaj odlomkov s tozadavnega pisma. Zlasti se nam zdi, da je to nametu, ker se povdarja sedaj potreba enotne fronte tudi iz Moskve.

Med drugim je pisal tajnik J. S. Z. slovenskemu socialističnemu klubu v Milwaukee sledeče:

"Potrjujem prejem vašega lista, v katerem izražate željo, naj bi vam Jugoslovanska socialistična zveza poslala sodruga, ki bi dne 17. marca t. l. debatiral s hrvatsko soodr. Lojanom o predmetu: "Ali se more delavstvo osvoboditi potom taktike, ki jo zavzema Socialistična stranka" — odnosno program Delavske stranke in program Socialistične stranke.

Kakor drugo korespondenco te vrste, predložim tudi vaš list seji eksekutive, ki se vrši zadnji petek v mesecu to je 31. marca t. l. Ker bo seja eksekutive torej 14. pozneje, in jo ne morem sklicati prej samo radi tega godka — zlasti ne, ker vaš klub ne pripada k J. S. Z., ampak je menda priključen direktno tamošnji okrajni ep

raciji, naj se klub zadovolji glede te namere z mojim znanjem, ki je sledeče:

Iz vašega pisma ni razvidno, kdo je sprožil misel o naznanjeni debati, slutim pa, da to ni v prvi vrsti želja vašega kluba, ampak želja elementov iz nasprotnega tabora, ki lakoristijo vaš klub za svojo agitacijo in propagando; vse pravi, da napolnijo dvorano s svojimi simpatičarji in maso na dan zopet vse tiste stare, tisočkrat in tisočkrat ponovljene fraze o "družabnem izdajstvu," o "kontrarevolucionarstvu" itd. ter vas po njihovi stari šegi prav po revolucionarno opljujejo — v najbolji nadi seveda, da so trdili velikansko revolucionarno delo ter s tem podkrepili solidarnost "svetovnega proletariata." Da bi to "vzvišeno" delo za solidarnost svetovnega proletariata potem razglašili v svojih žurnalih, se razume samo ob sebi. To je namen naših ultra-radikalnih revolucionarjev. Pa tudi če bi bili in njimi debatiral in debato dobil — oni ne bi hoteli priznati tega, marveč bi trdili nasprotno, da so dobili debato oni. Od kar so prenehali biti regularni socialisti, ne vejo zanje namreč nič več socialistična etika. Poštenje, ljubeča in dostojnost niso zanje nič več merilo. Vse te lastnosti so strmoglavili, ker diše baje po tem, kar je bilo, oni pa ne spadajo v preteklost ali sedanjost, ampak v absolutno prihodnost! . . .

Kaj pa naj pristavi Delavske stranke pod gornjo temo debatirajo s socialisti? V čem se pa program njihove stranke razlikuje od programa Socialistične stranke, od kar so objavili 21 točk in diktaturo proletariata tretje Internaciale? In logično iz tega kaj naj se debatira o taktiki? S. L. naj debatirajo že nad 45 let, da je njihova stranka in taktika edina, ki more pravilno osvoboditi delavstvo izpod kapitalističnega režima. In rezultati? Menda jih poznate. Iz teh rezultatov bi se dalo k večjemu sklepati, da če bi bila osvoboditev delavstva te dežele odvisna od eselpistov, bo smelo delavstvo še dolgo čakati na svojo osvoboditev. Ampak pravico do igranja z besedami jim ne more kratiti njih, najmanj pa socialisti, ki verujemo v demokracijo. Iste besede imajo sedaj novi reševalci od strani Delavske stranke (Workers party). Toda to ne pomeni, da jih morajo socialisti v tem igranju besed posnemati, kakor da ni nobenega drugega, važnejšega dela.

Bolj kot debate potrebuje delavstvo v tem času, ko je ne razkosano, agitacijo in propagando za socialistično misel; potrebuje dela za reorganiziranje starih, organiziranje novih in pojačanje obstoječih socialističnih klubov; dalje za delavstvo pojačati socialističen tisk in časopise. Če delavstvo v tem času doseže vsaj to, kar je imelo pred vojno, pa je doseglo mnogo. Toda če delavstvo ni vstanju pridobil klubom novih članov, socialističnim listom ne novih članikov in razviti agitacijo za socialistično misel med ljudmi, ki še niso z nami — stvari, za katere ni treba nobenega posebnega načrta ali "blue printa", kako naj se nastri, da bo delavstvo dovolj zmogljivo iztuhtati nezmožni "blue print", potem katerega pride zmagovalno v socialistično družbo? Res je, da se je treba ozirati v marsikaj na Rusijo, že radi tega, da se izognemo napakam, ki so se delale; toda Rusije ni mogoče prenesti v Ameriko. Delavstvo Amerike mora računati z ameriški razmerami! Čisti tisti delavci, ki mislijo ostati tukaj, morajo računati s temi razmerami. Političnih strank v deželi ne moremo uvesti v Rusijo; treba bo živeti, kakor se ve in zna — tukaj. Če ti, ki mislijo živeti tukaj, pridejo politično na prvem mestu v poštev. To pomeni, da moramo socialistično gibanje šele graditi. Po čemu torej tako globoko zasnovanih delat, katere politična stranka bo edino prava in zmogljiva prevesti delavstvo v socialistično družbo? Programi so potrebni — seveda; ampak delavstvo mora pokazati najprej, kaj zmore v malem; kajti le tedaj, če bo delavstvo pokazalo, kaj zna v malem, more pričakovati, da dobi pro-

gram za uveljavljanje končnih ciljev kredit med milijoni delavci, ki še niso z nami, in ki jih je treba šele pridobiti. Pa še nekaj drugega mora pokazati delavstvo: naučiti se mora tolerance. Zavedati se mora začeti, da posameznik ni v tej ali oni socialistični frakciji vsled tega, ker bo baje baš ta frakcija "izvršila" revolucijo, temveč da je v njej kot vojak, ki opravlja v mirnem kakor v vojnem času svoje razredne dolžnosti, in da bo stal, kadar pride čas malega in velikega dela, na svojem mestu, ne glede na to, od kod pride morda načrt družabnega prehoda. Toliko strank in strančic je namreč doma, da se res ne more vedeti, katera izmed njih bo tedaj tista sila, ki prevzame družabne vajeti v roke, ko pride čas za to. Tista bo seveda, ki bo po številu in po svoji aktivnosti najjačša. Ali katera stranka bo to — to se pravi frakcija — ni mogoče reči. Lahko je mogoče, da od ekzistujočih frakcij ali strank kot takih, sploh ne pride nobena v poštev, ker se imena organizacij menjajo. Lahko pridejo v poštev posamezniki, ki so v teh frakcijah ali strankah, če bodo tedaj še med živimi. Ampak posamezniki niso stranke. In kdo naj zopet dožene, kdo bo tisti, ki to doživi, in h kateri stranki ali frakciji se bo tedaj prišteval? Otročeje in neplodno je torej prerekanje, katera socialistična frakcija ima najboljši delovni program, potem katerega ima delavski razred doseči končni cilj. Vse to spada v špekulacijo. Kdor trdi nasprotno, ne kaže s tem nič drugega, kakor da je revolucionarni šovinist gotove frakcije, da je navaden šarlatan ali pa navaden fanatik.

Delavstvo mora začeti misliti o združevanju, namesto o razdruževanju; misliti mora začeti o delavskem političnem trustu, namesto tekme. Delavstvo se mora začeti učiti od kapitalistov!

Začetek takega združevanja ali zblizevanja za politično združenje bi bila priporočljiva "Skupna delavska politična organizacija na federativni podlagi," kot je na pr. britska "Labor party" in za katere organičen sestav se sedaj prizadevajo nekateri člani Socialistične stranke in člani progresivnih delavskih unij v Ameriki. Taka organično federativna vez bi bila šele v stanju ustvariti med delavstvom tolerance, ki se zlasti po vojni tako pogreša. Taka "Labor party" ne bi bila v začetku nobena politična enota v smislu kaknega socialističnega programa, ki se tiče končnih ciljev socializma, na podlagi katerega bi se morale vse v ta namen spadajoče organizacije ravnati, ampak bi bila spočetka le organizacija organizacij, katerih mimoidoči in končni cilji bi se morali na podlagi medsebojnega upoznavanja šele razvijati v enotnost. Vodil do enotnih ciljev bi bilo delo tolerance in sodelovanje v manjših zadevah. Namesto divje konkurence — kot je to danes — bi nastopila prijateljska konkurenca. (Po teh načelih so se namreč razvijali kapitalistični gospodarski, pa tudi politični trusti.)

Dokler ne pride do tega ali kaj podobnega, je vse govoričenje o "najboljših programih" te ali one frakcije navadno slepomišljenje in vir netolerance, ki odvaja mase od vseh socialističnih frakcij, od vsake socialistične misli in od socialistične agitacije sploh. Debate, kako bi prišli do take organizacije organizacij za splošen političen nastop proti razredu, napram kateremu ima delavski razred tirjatve — DA! Debate, katera frakcija ima v svoji listnici najboljši "blue print" za "izvršitev revolucije" — NE! . . . Dokler ne pridejo na dnevni red debate o združevanju, smatramo za potrebnejše, da obrnemo naše pozornosti na važnejše zadeve.

Naš tisk!

Po prejemu vašega lista sem se podal v upravništvo "Proletarca", da iznajdem, koliko naročnikov ima "Proletarec" v Milwaukee. Iz poštna liste sem posnel, da je Milwaukee, kjer živi nad 1,500 Slovencev, komaj nekaj nad par tucatov plačanih naročnikov na "Proletarca." Pri tem sem se nehote vprašal: Kaj je temu vzrok? Ali ne piše

“Proletarec” socialistično? Ali v očeh milwauških delavcev “Proletarec” ni vreden podpore? Koliko članov kluba dobiva neki “Proletarec?” — Vse to so vprašanja, na katera si sam ne morem dati odgovor, vem pa, da bi ga lahko dal vaš klub.

Pred kratkem je dobilo upravnništvo “Proletarca” od nekega “sodruge” iz Milwaukee list, v katerem piše, da hoče “Proletarec” pometati pred tujim pragom in da je baje “fovš” tukajšnjemu lokalnemu listu. Ne vem sicer, kaj misli dotični “sodrug” s tem besedami; v kolikor sem mogel razbrati iz njegove izjave, mu je le za lokalni list, pa naj bo potem socialističen ali ne. V Milwaukee je bilo v zadnjih letih že par listov, in vsi so izhajali pod pretevo, da so socialistični. Končno se je izkazalo, da so bili vse kaj drugega, kot pa socialistični. Če bi imeli danes v Milwaukee 300 “Proletarcv”, bi bil list najjačji debatač socialističnih načel, in hrvatski psevdokomunisti bi se danes ne upali klicati vaš klub na debato. Vedoč pa, da se tamošnji socialisti ne zanimajo dovolj za svojo lastno stvar, si hočejo privoščiti klub, da ga izgrajo in mu odvzamejo zadnji kredit, ki ga morda še ima.

To ne velja seveda samo za Milwaukee, ampak za vse kraje, kjer se naši sodrugi premalo zanimajo za svojo lastno stvar.

To je odlomek pisma, ki ga je pisal tajnik J. S. Z. milwauškemu socialističnemu klubu v zvezi z nameravano debato.

Kakor že rečeno, ni naš namen iznašati te zadeve v javnost, da odkrivamo stare rane; zlasti naj se ne tolmači tega tako, kakor da hočemo odpirati kake nove argumente ali protargumente, če se namerava hrvatska sekcija za naprej ravnati po diktatih za enotno fronto, ki prihaja prav sedaj iz Moskve. Iznesli smo to v javnost le radi tega, da pokažemo, kam bi to vodilo, če hrv. sekcija ne jenja s svojo razdiralno taktiko.

Mi smo duševna razpoloženja in druge razmere, ki so bile plod vojne in ruske revolucije vpoštevali in tolerirali dejanja raznih elementov, ki so bili odsev teh razmer, v največji meri. Zato nimamo niti ob tem velevažnem času, ko se pripravlja ameriški proletariat, da najde najboljšo pot, ki naj bi vodila do enotne politične fronte, ob času, ko prihaja s podobnim klicem tudi Moskva, nobenih drugih motivov, kakor da se ta želja čim prej uresniči.

V znamenju tega prizadevanja, kličemo hrvatski sekciji na odkritosrčno sodelovanje. Prvi znaki tega sodelovanja pa se morajo pokazati seveda le v medsebojni toleranci. Mi pričakujemo.

Poročajo, da je bilo letos plačanega okoli \$300.000.000 manj dohodninskega davka kakor prošlo leto. Te številke govore precej jasno o ameriški prosperiteti. Korporacije sorazmerno tako ne plačajo mnogo; razni mali “neodvisni” trgovci so zakopani v dolgovih, šest milijonov delavcev pa je brez dela. Ker brezposelnost ni obdavčena, jim ni treba plačati davka, zato ima zvezino zakladništvo letos toliko manjše dohodke.

Glad, kakršen vlada v ruskih pokrajinah ob Volgi, je glad, ki napravlja ljudi blazne, ki dela iz njih celo ljudožrce. Kužne bolezni se omejujejo z velikanskimi napori sovjetskih oblasti. Pomagajmo blažiti katastrofo, ki je zadela Rusijo vsled suše, blokade in civilne vojne. Pošiljajte svoje prispevke za Ruski pomožni fond na naslov tajništva JSZ.: Frank Petrich, 220 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Spomin na pariško komuno

(Nadaljevanje.)

Tako je prišlo polagoma leto 1870., ko je Bismarck organiziral federacijo nemških držav in provociral Francijo, da se je spustila v vojno. Vojna iz leta 1870 se ni dala preprečiti, ker jo je hotel imeti Bismarck sam. Nemci so bili dobro pripravljene, pri Franciji je pa bilo vse narobe. Nemci so Francoze že potlačili, ko so se jeli ti šele pripravljati na vojno. Po dveh nesrečnih bitkah so udrli Nemci v Francijo. Napoleon III. je bil od Nemcev obkoljen in se je moral po strašni bitki vdati. Z Napoleonom III. so napravili Nemci 90.000 jetnikov. Na drugi strani se je pa vdal general Bazaine v trdnjavi Metz s 170.000 možmi posade. Nemška armada je prodrla do Pariza. Cesar Napoleon je kapituliral in postal vjetnik Nemčije; pozneje je zbežal na Angleško in tam umrl.

Francoska politična hegemonija nad Evropo, ki je trajala nad 70 let, je bila zlomljena. Z njo je padel tudi francosko cesarstvo, upamo — za vedno. In potem, ko je po Franciji kar mrgolelo nemških vojakov, ki so bili že pred Parizom, se je v Parizu samem postavila nova vlada. To vlado so dobili v roke ljudje, ki so bili slabši od Napoleona. Že pred začetkom vojne je izdala pariška internacionala oklic na delavo, v katerem je odločno protestirala zoper vojno. Tem oklicu so odgovorili nemški socialisti naravno v socialističnem duhu. Nemški general Vogel von Falkenstein je dal arretirati takoj, ko je bil izdan protest na per aneksijo Alzacije-Lorene, vse člane nemške socialistične eksekutive. Bebel in Liebknecht sta bila aretirovana zaradi malega manifesta kot veleizdajalca v na dve leti ječe, ki sta jo prestala v gradu Hubertsburg.

Prusi so prodirali neprenehoma proti Parizu. V Parizu je vladala splošna zmedenost. Vsi stanovniki so bili v času cesarstva enostavno zasužnjeni, dobili sedaj prosto roko. Vsak je skušal uveljaviti svoje ideje, svoje nazore. Pariz je bil na predvečer velike socialne krize.

Kmalu po padcu cesarstva se je doigrala v Parizu strašna tragedija pariške komune. Skrivnostna in la revolucije je že leta 1797. potisnila v ospredje trenotek delavski stan. Delavstvo pariško je bilo v nekdanj republikanskih nazorov. To je potrdil tudi Cerbon, ki je slovel za najboljšega poznavalca pariškega ljudstva, češ da se imamo zahvaliti onemu delavcem, ki so resnično inteligentni, ki se venomer bavijo s splošnimi vprašanji in ki neprenehoma zahtevajo demokratične reforme, da je bilo cesarstvo prisiljeno dati delavcem gotove koncesije. Ta sloj delavcev je bil republikanski, socialističen, in iz tega sloja so prišli tudi voditelji pariške komune in člani prve delavske vlade na svetu. Proti temu sloju delavcev se je bojevalo že cesarstvo, združeno z meščanstvom. Ti delavci so započeli socialistično gibanje, temu gibanju je bil napovedan boj.

Uradni, vladi in meščanstvu vdani učenjaki pridigali delavstvu poslušnost. Ceriber, ki je slovel za učen ekonomist, je v reviji “Journal des économistes” napisal, da ni vreden socializem kot abstraktna teorija niti te časti, da se o njem resno govori. Najslavnejši tedanji ekonom Louis Reibaud je pa dejal, da je socializem umrl in vsaka beseda o njem da bi bila kak nagrobnica. Internacionala socialističnih delavcev je bila šele ustanovljena in ni imela še nobenega vpliva.

ta. Vlada je socialiste preganjala dobro vedoča, da so ji najnevarnejši.

Ko se je raznesla v Parizu vest o strašnem porazu Francozov pri Sedanu, je bil Pariz takoj v revoluciji. Ljudstvo je demonstriralo in vdrlo v parlament. Tedaj je stopil republikanec Leon Gambetta na oder in dejal: "Meščani! Domovina je v nevarnosti; izvoljeni smo po splošni volilni pravici in izjavljamo svečano, da sta cesar Ludovik Bonaparte in njegova dinastija nehali vladati na Francoskem!" Takoj potem so se podali poslanci v "Hotel de Ville", kjer so sklenili diktaturo in razpustili parlament.

Gambetta je organiziral obrambo Pariza proti Nemcem. Šel je na deželo in organiziral novo 1,200,000 mož broječo armado. Ni pa mogel najti enega samega vojskovodje, ki bi bil sposoben, da pridobi Franciji zmago na bojnem polju. Povsod so bili Francozi preganani, povsod so se morali umikati. Tretjina Francije je bila že v rokah Prusov. Le Pariz se je še hrabro branil mesece in mesece. Prusi, ki so si domišljali, da se vda Pariz takoj, so si bili po težkih bitkah pridobili le par manj vrednih utrd in pa sprednjih okopov.

Ko je prišla v Pariz vest o padcu trdnjave Metz, da je general Bazaine ušel v Belgijo, prodavši Prusom 170,000 mož, je bilo takoj vse ljudstvo na ulici in zahtevalo, naj se vojna nadaljuje. Toda nova vlada je že naložila Thiersu, naj sklene s Prusijo premirje. Thiers je lopov in ostal bo v zgodovini zapisan kot najbesnejši morilec ljudstva. Premirje je bilo sklenjeno. Češar niso zmogli Prusi, je storila vlada. Prusi niso mogli premagati Pariza.

V Premirju so zahtevali, da se dovoli pruskim četam korakati po 13 glavnih pariških ulicah. Ampak pariška garda ali narodna bramba je poskrbela, da je bil pohod pruskim čet po Parizu bolj sramoten, kakor da bi se bili vrnili Prusi premagani domov. Po ulicah, koder so korakale pruske čete, ni bilo žive duše. Prodajalne so bile zaprte. Na vseh vratih so visele tablice z napisom: "Narodno žalovanje". Spomeniki so bili stavili v črne pajčolane. Na vogalih ulic so bili postavljeni sanitetni vojaki, kakor da bi branili mesto pred kugo. Prusi, ki niso mogli premagati Pariza, ki ga je branilo ljudstvo, so s svojim pohodom 'insultirali prebivalstvo. Atila ni storil tega nad Rimom. Osrednji odbor narodne brambe je poskrbel, da se je spremenil pruski triumf v sramoto. Ko je pariško ljudstvo izvedelo, da pridejo Prusi z vladnim dovoljenjem v mesto, se je ljudstvo zballo, da mu vzamejo 227 topov in 7 mitraljez, ki jih je samo nakupilo. Topove in mitraljeze je prebivalstvo utrdilo z oklopi v okrajih Montmartre, Beleville in Ornan. Oni dan je tudi parlament, ki je bil izvoljen za časa premirja in ki je sestojal iz 400 monarhistov in 200 republikancev — pravijo, da so pruski vojaki celo agitirali za monarhiste — sklenil s Prusi mir, prepustil pruski deželi Alzacijo-Loreno, ter obvezal Francijo plačati 5 milijard frankov vojne odškodnine.

17. marca 1871 je hotel Thiers vzeti Parižanom prej omenjene topove. To je bilo ljudstvu preveč. Izbruhnila je zopet revolucija. Na večer tistega dne je vlada zbežala iz Pariza in na vseh javnih poslopih kakor tudi na kraljevi in vladni palači je zaplapolala rdeča zastava, zastava svobode in bratstva. Revolucionarji so imeli 160,000 oboroženih mož, 800 topov in najboljše utrdbe okolo Pariza. Vlada pa, ki je zbežala v Versailles dve uri od Pariza, je imela na razpolago le 6000 mož redne vojske. Revolucionarji so imeli v svojih rokah tudi francosko banko, ki je imela v svojih

blagajnah še tri milijarde in 500 milijonov frankov. S tem denarjem, ki ga vlada ni utegnila odnesti, bi bili kupili revolucionarji lahko polovico Francije.

Vlada, ki je zbežala z Versailles, je bila tista, ki je zavladovala 4 septembra 1870 po padcu Napoleona in njegove dinastije. Člani te vlade so bili zelo sumljivi subjekti.

Tajnik pariške Internacionale je pisal o tej vladi londonski Internacionali sledeče: "Kmalu po sklenjenem premirju s Prusi je dokazal Milliére, zastopnik narodne skupščine, ustreljen na ukaz ministra Faure, da je živel minister Faure v konkubinatu z ženo bogatega princa in si na nepošten način prilastil princovo imetje, ki je znašalo 300,000 frankov.

Na te obtožbe ni odgovoril Faure ničesar. Prvič je Faure o svojem življenju moral molčati. Po zmagi pariške revolucije je Faure povzdignil lopova Picarda in Taberferja, ki sta bila obsojena že pod cesarstvom zaradi sleparij, v najvišje državne službe. Picard je postal član vlade in se sam imenoval finančnega ministra že ob času prvega obleganja. Ta Picard je bil brat nekega Arturja Picarda, ki je ukradel na pariški borzi 200.000 frankov. To je bilo uradno potrjeno. Tega uglednega brata je imenoval brat minister za glavnega urednika uradnemu listu "Prosti Volilec" za časa prvega pariškega obleganja in gladu pariškega prebivalstva. Vsi ti ministri so komaj čakali, da bodo smeli uganjati nečedne reči v imenu vlade. In ko so svoje hudobne ideje uresničili, so hoteli razdejeti Pariz v imenu vlade, da se ne bi razvedle njihove lopovščine. Take ljudi je Bismarck rabil. Kmalu se je pa pokazalo, da je bil inspirator te vlade zloglasni Thiers, ki je pozneje postal njen vodja."

Thiers, mali možiček, je bil že pol stoletja nekakšen bog pariške buržvazije. Bil je najvernejši zastopnik intelektualne meščanske korupcije. Preden je postal državnik, je poskušal biti zgodovinar in pokazal je, da zna prav nesramno lagati.

Njegov životopis je žalostno poročilo vseh nesreč, ki jih je pretrpela Francija za časa njegovega vladanja. Še republikanec pred letom 1830. se je kasneje vsilil k vladil pod kraljem Louisom Filipom in je takrat izdal svojega protektorja Lafita republikancem. Da si pridobi naklonjenost kralja, je organiziral demonstracije proti duhovništvu in je potem oropal cerkve in nadškofijsko palačo. Postal je minister ovaduh. Masakriral je republikance in izdal zakone zoper tiskovno in kolicijsko svobodo. Leta 1840. je utrdil Pariz. Ko so ga zato republikanci napadali, je odgovoril: "Kaj vas je strah utrdbe? Vlada, ki bi hotela streljati iz trdnjav na Pariz, bi bila nemogoča prej in po zmagi." In zgodilo se je, da je ravno on prodal utrdbe Prusom in pozneje sam streljal na glavno francosko mesto. Ko je nepoljski kralj bombardiral svoja mesta, je bil hudo jezen, 18 mesecev kasneje je bil sam pristaš Napoleona III., ko so francoske čete bombarirale Rim in ga hotele vzeti združenim Italijanom, da ga oddajo papežu Piju IX. Najprej je bil republikanec najradikalnejše vrste. Ko je padel Kuizot, je mislil, da postane on gospod Francije. Ker se mu te sanje niso uresničile, je postal rojalist. Postal je privrženec cesarstva in je bil prvi, ki je dolžil republikance, da so krivi, ako se ni osnovala republika. Thiers je kriv vseh infamij v dobi drugega cesarstva od bombardiranja Rima pa do vojne s Prusko. Njegova zunanja politika je donesla Franciji največje sramote.

(Dalje prihodnjič).

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Kako patri in drugi varajo nevedne ljudi.

RACINE, WIS. — Iz raznih poročil v časopisu se razvidi, da vlada povsod velika brezposelnost in pomanjkanje med delavskimi sloji. Tudi pri nas gre bolj piškavo, toda kapitalisti nam vedno obetajo boljše čase, ne povedo pa, kedaj pridejo.

Mislím, da boljših časov ni pričakovati, dokler bodo narodi tako razcepljeni in mase take neizobražene. Ignoranci med ljudstvom je pripisati vse gorje, ki tepe človeštvo. Toda premeteni elementi, ki hočejo varovati svoje interese in ohraniti sedanji sistem, zaganjajo krik, da so gospodarskemu polomu in sploh vseh nadlog krivi socialisti, ker sejejo med ljudstvo nezadovoljnost. Bedast argument, ki pa pri mnogih neukih ljudeh vendarle vleče. Da je stvar še verjetnejša, se deli delavstvo na struje. Vsaka oseba, ki si domišlja, da zna pisati in da je pozvana "odrešiti" človeštvo, se čuti poklicana ustanoviti svojo stranko, katere "edina" bo privleda ljudstva vseh narodov v boljšo bodočnost. Vsi drugi so jim izdajalci, oportunisti, kompromisti in kaj vem kaj še vse. Ravno tako nastopajo kakor fanatične religije, ki vsaka trdi o sebi, da je edino zveličavna, vse druge pa so krivoverske.

Delavska masa je po večini se nerazsodna, pa bega semintam, kritizira in se pritožuje, toda ne toliko čez gospodarje, ampak čez tiste, ki ji žele pomagati iz blata današnje mizerije.

Med raznimi lističi je tak nov prerok eselpistična S. Zarja, ki se ujeda nad socialistično stranko in nad Proletarcem. Zabavlja čez socialiste, pri tem pa ponavlja tisto, kar je Proletarec pisal že pred meseci ali pred leti, s to razliko, da iz dobrih stvari delajo kolobocijo. Tek je ta "delavski" list, ustanovljen zato, da igra vlogo provokatorja med našim delavstvom.

Edinost, ki jo izdaja zloglasni pater Kazimir, ima lepo ime. Toda ime samo na sebi ne pomeni ničesar. Najlepše ime ne more iz slabe napraviti dobro stvar. In tako je patrov list kljub lepemu imenu najslabši časnikarski izmeček. Eni ga sicer pogledajo iz radovednosti, da vidijo, kakih sredstev se poslužuje dolarska duhovščina pri zavajanju in varanju ljudstva. So drugi, katerim pravimo "backi", ki tak list čitajo s slastjo. To so tiste revne duše na duhu, ki mislijo, da prihaja vse gorje na svetu od socialistov. Zato tudi molijo za kralje in cesarje, za papeže in obljublajo, kakor jih je učil katekizem, da se ne bodo "upirali posvetni in duhovski gosposki in ne svojim gospodarjem". Za gospodarje molijo, jim obljublajo roke in se jim odkrivajo. Organizatorjem, ki jih nagovarjajo za pristop v delavske strokovne ter industrialne in socialistično organizacije, pokažejo vrata, sobo pa potem poškrlope z blagoslovljeno vodo, ako je bil organizator v hiši. In bognedaj, da bi se naročili na socialistični list. Otroke bi jim okužil, žene "zmešal" in duše vse družine bi bile pogubljene. Dokler bodo taki ljudje, ni čuda, da dela Kazimir tolik dobiček s prodajanjem škapulirjev, "svetih" podob in kipov, molitvenikov, križcev, rožnih vencev, lurske vode itd. Da je dobiček se večji, je spremenil svojo kramarjico še v šifkartašnico. Pomislite, s čim se pečajo slovenski frančiškani! Pri tem pa so še toliko predrzni, da na gotovo nedeljo čitajo evangelij, kako je Kristus spodil take kramarje iz tempelja.

Ker so taki zavedeni čitatelji slabega razuma, se jih od strani frančiškanov in njihovih pomagačev lahko zavaja. Toda patri imajo vseeno strah, da bo eden ali drugi spregledal. Da bi jih od tega odvrgli, pa kriče v svoji cunji, kako se izkorišča ubogo slovensko delavstvo od strani socialistov. Ker je prostor v Proletarcu predragocen, ne bom odgovarjal na bedastoče, ki jih prinaša kak frančiškanski list. Naš boj proti njim mora iti po taki poti, da bo pomagal nasprotnikom pasti v jamo, katero kopljejo drugim.

Da patri niso osamljeni pri svojih natolcevanjih, jim morajo pomagati še nekateri eselpisti. E. Kristan jim je trn v peti. Zakrajšek se zlaže, da ima E. K. mi-

ljone, vile in druga bogastva. Nikdar ni še nihče povedal, kje je Etbín Kristanova vila in kje so naloženi njegovi milijoni. Niti ni še nihče dokazal, kako in kdaj je izdal delavstvo. Ko se bo ljudstvo nekoliko strznilo, ko bodo temni oblaki mizerije, ki so prepregli ozračje še po vsaki vojni, nekoliko prešli, bo znala naša javnost nekoliko pravilneje presojeti Etbín Kristanovo delovanje. On je vedno namene nasprotnikov v vojnem času. S socialisti v ječo, voditelje naj se intererá, delavske organizacije naj se razpusti, socialistični listi zatro, in potem bi imeli hlapci kronanih in nekronanih kraljev prosto pot. Tedaj bi bila žetev za Kazimirje, Trošte, Zvonkote, joljetsko gospolo, Marušiče, Vošnjake, Pirce, Grškoviče itd. Zakaj ljudje tako hitro pozabijo na dogodke, ki so se vršili v naši javnosti med vojno? Mar ne vedo več o denunciacijah, o detektivih, ki so zalezovali naše ljudi po vseh važnejših slovenskih naselbinah? O raznih procesih, ki smo jih imeli? Mnogo sedanjih radikaleev se je takrat tako prestrašilo, da so ovenčali svoje suknje z raznimi patriotičnimi znaki in sodelovali pri vseh patriotičnih slavnostih, katere so prirejali kapitalisti. Mar je kdo drugi kriv, če so imeli strah pred oblastmi in histeričnim ameriškim ljudstvom? Kaj pa so storili tisti, ki so en čas grmeli kakor da predstavljajo velikane, potem pa so se poskrili? Njihove organizacije so razpadle in ker so druga drugi očitale krivdo in izdajstvo, je delavsko gibanje silno trpelo. J. S. Z. je še tuka, list smo si ohranili, SNPJ. se razvija naprej in socialistična ideja dobiva med nami vedno več tal. Kako pa naj bi se postopalo, da bi bili rezultati še boljši? In kak bi bilo treba od naše strani mogoče storiti, da bi bila razmere na svetu boljše kot so? Ali ni od nekaterih tekozvanih naprednih ljudi blazno, da kriče proti prostim borcem in se pri tem poslužujejo istih fraz, kakor čikaški patri, joljetski katoliški "stebri", Pirce itd.? Mar so tako ljudje napredni? Dajte, zastavite si taka vprašanja, pa si sami odgovorjajte nanje. Kje pa so danes hlapci kraljev in kapitalizma, ki so bili tako aktivni v boju proti nam med vojno? Kaj store za to boljšanje sedanjega položaja? Mar se bore proti današnjemu družabnemu redu? Niti najmanj! Sram jih v njihovih grehov med vojno, njihovega hlapčevanja srbskemu cesarju in potem srbskemu kralju, pa hočejo za lažnjivimi očitki druge oblatiti, da bi sami ogledali čistejši. Enkrat mora med večino našega delavstva priti spoznanje, kje je njegovo mesto in kateri listje mora podpirati. Danes so listi, ki delajo ljudi neumné in jih zavajajo na kriva pota, še zelo razširjeni. Da se jim izpodkople tla, je treba razširiti Proletarcu in Prosveto. Kadar boste ta dva lista prevladovali: naročniki, potem bo med našim ljudstvom v Ameriki mnogo več napredka. Nasprotni listi sejejo nesloga, lažmi hočejo vzeti ljudem zaupanje v zasluzne, pošle ne bojevniške za delavske interese, pri tem pa sami gulijo ljudstvo.

Dopisnikom priporočam: Kdor je zmožen pisati, naj dopisuje v naše liste in razkriva vse, kar je gnabga v posameznem kraju in v splošnosti.

JOE RADELL.

Zakaj smo "kšajt"?

SPRINGFIELD, ILL. — Čakam, da bi se kdo kdaj oglasil v Proletarcu iz Springfieldda, toda ker ni glas, pišem jaz, dasiravno nekaterim ne ugajajo moji dopisi. Nekaj je celo takih, če jih vprašam za kak svet, da mi odgovore: "O, čemu bi tebi pravil, saj si "kšajt". Na sem kšajt pač toliko, kolikor more biti človek v moji koži.

Dobro se je vprašati, kako človek lahko postane "kšajt"? Zelo dobro se spominjam, ko sem se prvič podal po svetu za kruhom. Ko sem odhajal, mi je začela moja mati, naj nikar ne pozabim na Boga, kajkoli bom hodil in da naj hodim v cerkev in molim. Bil sem mlad, neizkušen in imel sem namen izpolnjevati materine nauke. Toda nisem jih dolgo. Prvič sem odpotoval v Rosenthal na Gornjem Štajerskem, kjer sem dobil delo v premogokopu. Bilo je to leta 1897. Sla-

Kazimir je odšel v Cleveland; tam okoli se je mudil 14 dni in iskal ter tipal, kako bi bilo mogoče dobiti tamkajšnjo faro in premufati njegovo kramarijo v največjo slovensko naselbino. Delal je silno tajno, ker se boji, če se bi mu stvar ponesrečila, in bi čikaški farani izvedeli, da je iskal faro tam, bi izgubili v njega še tisto malo zaupanja, ki ga imajo vanj. Vem le toliko, da za enkrat ni nič dosegel, toda bo s poskusi nadaljeval. Mož ima v Clevelandu iz prejšnjih let žalostno zgodovino, ampak ljudje na take stvari pozabijo.

Z Jolietom se Kazimir nikakor ne misli pomiriti, ker se kot dobri katoličani tam in tukaj že preveč sovržijo. Če ne bi bilo škoda prostora, bi navedel nekaj citatov jolietških katoličanov, kadar se pogovarjajo o čikaškem župniku. In ravno tako, kako govori Kazimir v privatnih pogovorih o njih. Tako se ruši stavba katoliške misli med nekdanj tako pobožnimi ameriškimi Slovenci.

Ker so pri "katoličanih" tako oslavljeni, bi človek mislil, da je na drugi strani bolje. Takih ljudi, ki sem hodijo v cerkev, je mnogo. Ni dolgo nazaj, ko sem se sešel z nekim rojakom, ki se je hvalil, da ne hodi že devet let v cerkev in se prišteva k največjim svobodomiselnim. Dognal sem iz nadaljnega pogovora, da je svobodomiselnec človek, "ki ne hodi v cerkev". Takih je v Chicagi zelo veliko. Pri dveh društvih so odklonili prodajati celo vstopnice k prireditvi slov socialističnega kluba. Dne 26. marca priredi namreč omenjeni klub proslavo pariške komune in polovico dobička gre v ruski pomožni fond. Toda "svobodomiselní" člani in članice so tako spretno udrihali po klubovi akciji, da so "bitali" celo Zakrajška. Vse tiste fraze, ki jih rabi Kazimir proti naprednim elementom, so rabili tudi ti "svobodomiselní". V cerkev ne hodijo, aktivni niso v nobenem gibanju, za vsako napredno delo so leni, in kot taki so slabši od katoličanov, ki imajo vsaj svoje organizacije, ki prirejajo tombole, igre in komedije v cerkveni kleti.

Družba sv. Mohorja, ki jo je Kazimir organiziral kot konkurenčno organizacijo Kranjski Slovenski Katoliški Jednoti, sijajno nazaduje, kakor nazaduje KSKJ. in njena bivša konkurentinja Družba Svete Družine. Ne gre pa ne gre. Pri nas, če že ne tečemo z napredkom, se vsaj pomikamo naprej.

Neki rojak me je zadnjič vprašal, zakaj je na Kondatovem pogrebu imel kar dva govora Zvonko Novak. Ne vem zakaj. Tudi ne vem, zakaj je bilo tako malo svobodomiselnim, ki so bili v življenju M. V. Kondota njegovi prijatelji, pri pogrebu. Bilo je več Kondatovih političnih nasprotnikov, kakor pa njegovih pristašev, ki so se udeležili pogreba. Ravno ob tisti priliki se je videlo, da so med svobodomiselnimi samo še taki, ki mislijo, da je s tem, ker ne hodijo v cerkev, vse opravljeno.

TRNOV GEORGE.

INFORMACIJE.

J. T., *Milwaukee, Wis.* — Dotičnik, ki je vam trdil, da so delavci-nedržavljeni v tej deželi v večini, je v zmoti. Pri zadnjem ljudskem štetju so našli 5,398,605 nedržavljanov. In v tem številu so vsi, moški, ženska in otroci. Vseh tujerodnih prebivalcev, bodisi državljeni in nedržavljeni, so našli 13,920,622. Izmed teh ima 6,493,088 državljanske pravice, 1,223,490 oseb pa je vzelo prvi državljanski papir. Ostali so nedržavljeni.

Leta 1920 je bilo v Zedinjenih državah 54,421,000 oseb starih 21 let ali več. Izmed teh je bilo okoli 4,000,000 črncev, katerim se v nekaterih južnih državah odvzema volilna pravica, ali pa se jih ovira pri izvrševanju volilne dolžnosti. Tako namreč razumejo belokožci v južnih državah demokracijo. Okoli pol milijona oseb je bilo omenjeno leto v ječah ali v blaznicah. Iz tega je razvidno, da ima dežela okoli 50 milijonov volilcev, ki lahko glasujejo pri predsedniških volitvah. Glasovanja pri zadnjih predsedniških volitvah se je udeležilo 25,576,000 volilcev, ali okoli 51 odstotkov od skupnega števila volilcev. Volitev se navadno udeležuje komaj 50 odstotkov volilcev, včasih nekaj odstotkov več, drugič zopet manj. Državljeni, ki so indiferentni za volitve, so brezbržni tudi za vsako drugo akcijo. Nanje ne more računati socialistično gibanje, niti nobena druga stranka. To je menda jasno in vsakemu razumljivo.

IZ UPRAVNIŠTVA.

"Nekaj" imajo. — Napredek stranke. — Širite delavsko literaturo! — Nove slovenske publikacije. — Dve sugestiji. — Majska izdaja.

Neki sotrudnik iz Ohio nam piše, da je v njegovi selbini še zelo veliko rojakov, kajpada ROJAKOV — so zelo napredni pri pijači. Za list kakor je Proletar nimajo denarja. In naš prijatelj sarkastično dostavlja: "Oni mislijo, da je denar boljše zapiti kakor pa dati za časopisje, da imajo vsaj "nekaj" od njega." "Nekaj" imajo in ta "nekaj" je vzrok, da vladajo med delavskim ljudstvom tako žalostne razmere in da med njim še toliko ignorance.

J. M. Stonich iz Pinon-a, Colo., poroča o tamnih žalostnih razmerah. On je farmer v kraju, katerega je uničila zadnja povodenj, znana kot pueblska povodenj. Zemljišča so za daljšo dobo razorana, poslopja zrušena ali poškodovana, zaslužka nikjer. Naročnikom na Proletarca mu je potekla. Toda sredstev ni, kar je razumljivo. Plačal bo, kadar bo prva prilika, kajti la si želi ohraniti, ker se mu je priljubil. J. M. Stonich človek, ki ima "nekaj" od Proletarca, in to je duševni užitek, katerega zna pravilno ceniti. V naselbinah, kjer bi Proletarec imel lahko več naročnikov, kakor jih ima, hočejo mnogi ljudje za svoj denar tisti "nekaj", ki se ga dobi v alkoholu. Za duševno hrano se jim ne škoda denarja. Za telesni in duševni strup ga ni škoda.

Naši sodrugi iz večih krajev poročajo, kako zaporni so še ameriški delavci za socializem. To je za ker v takih mestecih ni nikogar, ki bi vršil agitacijo med njimi. Zadovoljivo dejstvo je, da se je stranka prišla rapidno reorganizirati. N. pr. v južnem Illinoisu, kjer je bila vsled raznih vzrokov popolnoma razdejana, so se socialistične branje reorganizirale. V zahodnih in zapadnih državah se delavstvo vrača nazaj v strankine vrste. Prišli so do spoznanja, da je stranka plod dela in izkušenj, pridobljenih tekom desletij. Vidijo, kako žalostno je pogorela taktika razdiralstva delavske solidarnosti. In ker spoznavajo zmote, se vračajo nazaj na delo za socializem v socialistično stranko.

Tam, kjer naši sodrugi lahko pomagajo pri agitaciji za socializem tudi med Američani, naj pomagajo. Kako? Na en ali na drugi način. Pridobite jih, da naroče na kak socialistični list, katerih imena so bila objavljena v 756. številu Proletarca. Pridobite jih, da naroče na knjige, ki jih bodo privedle k drugačnemu mnenju. Da bodo dobili vpogled v patriotizem, katerega uči kapitalizem, naj si naroče knjigo "100%", ki jo je spisal socialistični pisatelj Upton Sinclair. To je povest patriota, vredna, da bi jo čital vsak delavec, zmožen angleščine. Da spoznajo gnulobo in korupcijo ameriškega kapitalističnega tiska, širite med njim knjigo "Brass Check". Da spoznajo, kako razne vrste služijo kapitalizmu, naj si naroče "Profits of Babylon". Mnogo delavcev ve še zelo malo o V. E. Debsu. Priporočite jim, naj naroče knjigo "Debs, His Authorized Life and Letters". — Ker je med ameriškimi delavci tudi mnogo premogarjev, bi jim ne škodilo prebrati knjigo "King Coal", ki slika življenje premogarjev v krajih, kakor je Južni Colorado. "King Coal" je zanimiva povest in vsakdo, ki jo bo prečital, bo žnje zadovoljen.

Veliko knjig je bilo že izdanih, ki opisujejo današnjo Rusijo in zgodovino ruske revolucije. Med najboljša dela, kar jih je še bilo izdanih o ruski revoluciji, spada najnovejša knjiga "Through the Russian Revolution", ki jo je spisal Albert Rhys Williams, ki se nahajal za časa revolucije in tudi pozneje v Rusiji. Vsi kritiki so edini, da je to delo eno najboljših, kar je izšlo o ruski revoluciji. V nji so reprodukcije v barvah raznih propagandističnih in vzgojevalnih lepok, ki jih je izdajala sovjetska vlada in razni odbori. Poleg

in krasi obilica raznih drugih slik. V njej so tudi reprodukcije raznih sovjetskih proglašev v originalu, poleg pa besedilo v angleščini. Knjiga se sama pripo- roča Stane \$2, in se jo dobi tudi pri Proletarcu. Cene angleških knjigam so pri nas iste, kakor pri založni- ških in drugih ameriških knjigotržnicah. Cene so raz- vidne na zadnji strani platnic Proletarca.

Prejeli smo večje število izvodov umetniške revije "Trije labodje". Našim čitateljem priporočamo, da si jo naroče. (Glejte cenik na zadnji strani.) Nadalje smo prejeli za prodajo brošuro "Uvod v buddhizem". O buddhizmu je našemu ljudstvu le malo znano, zato mu to knjižico toplo priporočamo. Ali veste, da ima budd- hizam več pripadnikov, kakor vse krščanske vere sku- naj? Ali veste, da je že nad 2400 let star, da sega na- vna v dobo, ko še ni bilo nobene krščanske religije? Ali je vam kaj znano o Buddhi? Katera plemena in na- rodi pripadajo buddhizmu? O vsem tem se boste pou- čili v knjižici "Uvod v buddhizem".

"Staroindijske pravljice" je naslov knjigi, ki jo je izdala Splošna delavska izobraževalna zveza "Svobo- da". Priredil jo je Jos. Suchy, kakor tudi "Uvod v buddhizem". Naročite obe te knjigi in poučili se bo- ste marsikaj o staroslavni Indiji.

Prejeli smo za prodajo "Troje solospjevov s sprem- levanjem za glasovir". 1. "Jaz se te bom spomnila"; 2. "Sprehod po zimi"; 3. "Istrski motiv"; uglasbil Marij Kogoj. Nadalje od Srečka Koporca "Trije mešani zbori": "V snežni burji", (Petruška); "Zimski večer", (Zvonček Zorislav); "Gvadalkivir", (Sergji Puškin). Te tri je priredil za naše zборе Srečko Koporc. Cene so razvidne na zadnji strani v ceniku knjig.

"Kakor nam poročajo iz Ljubljane, prejmemo v kratkem zadnjo izdajo revije "Kres". Kakor hitro jo prejmemo, bomo čitateljem sporočili. Ob tej priliki priporočamo tistim, ki še nimajo Cankerjeve izdaje "Kresa", naj si jo naroče.

V pojasnilo onim, ki so se skozi naš urad naročili na revijo "Kres" naznanjamo, da prejmejo prvo šte- rilko ta mesec. Kdor je ne bo prejel, naj nam spo- roči, da se informiramo pri upravi Kresa v Ljubljani.

Neki naročnik nam sugestira, naj rabimo za Pro- letarca boljši papir. Sugestija je dobra in mi bi radi, da bi bil Proletarec tiskan na boljšem papirju, ker ga mnogi čitatelji hranijo, toda tu je vprašanje stroškov. Premisliti moramo, da delajo izgubo celo tisti listi, ki imajo do 7. tisoč naročnikov. Sedanji dolg Proletarca v tiskarni znaša okoli \$1,800. V večje stroške pri izda- vanju lista v takih razmerah ne moremo iti. Potrebno bi bilo razširiti list za nekaj strani, kajti mnogo važ- nega gradiva, kakor n. pr. razni pregledi, morajo izo- stati vsled pomankanja prostora. Toda za enkrat se moramo zadovoljiti s sedanjim obsegom vsled navede- nega vzroka. V predzadnji izdaji "Znanja" poroča ur- trava, da znaša njihov dolg tiskarni okoli \$6,000. In Znanje ima menda okoli 7,000 naročnikov, kljub temu so razgabili v dolg. Proletarec nima za nabi- ranje naročnikov tako velikega polja kakor "Znanje", poleg tega ima več konkurence in mnogo več sovra- žnikov. Ni se čuditi, da ima Proletarec dolg. Čuditi se je le energiji sodrugov, ki ga že toliko let vzdržujejo in ni še nobene nevarnosti, da bi "propadel", kakor so napovedovali okoli agitatorji nam nasprotnih listov.

Polagamo pa našim sodrugom in somišljenikom hkr. Proletarec se bo povečal, kadar se poveča števi- lo njegovih naročnikov; in bo delal manj izgube, kar- ter se povečajo dohodki na naročnini. Mi se čudimo, zakaj so mnogi tako indiferentni, da se niti ne ganejo pri delu za razširjenje Proletarca. Koliko lažje bi bi- lo, ako bi delali vsi, namesto, da se prepušča delo in zaprtovanje samo nekaterim, drugi jih pa gledajo od strani.

Ko smo povedali sugestijo, naj se rabi za Proletar- ca boljši papir, nekemu tukajšnjemu sodrugu, je nam dal tudi on sugestijo: priporoča, naj se oglasi dovolj sodrugov, ki bi stalno prispevali eno gotovo vsoto te- mensko ali mesečno, za pokrivanje večjih stroškov za papir. Kaj mislite vi?

Ne pozabite na majsko izdajo Proletarca. Skrbite, da se naroče na primerno število izvodov vsa društva in klubi. Vsako leto gre majske izdaje Proletarca med naše delavstvo na tisoče izvodov. Letos se mora cir- kulacija majske izdaje zvišati, četudi je kriza. Pošljite nam naslove posameznikov, ki ne prejemejo Proletar- ca, ter potrebno vsoto, lahko v znakah, na jim bomo poslali majsko izdajo Proletarca. To je agitacija za naš list. In je propaganda za socializem. Cene majski izdaji so razvidne na drugem mestu.

Ob Novem letu smo izgubili nekaj nad 150 naroč- nikov, to je tajnikov in gl. odbornikov SDPZ. Našim agitatorjem se je posrečilo nadomestiti to vrzel z novi- mi naročniki in tako ima Proletarec danes več naroč- nikov, kakor jih je imel ob tem času zadnje leto. Toda za pokrivanje svojih tekočih izdatkov jih ima še ve- liko premalo. Zato nadaljujte s pridobivanjem novih naročnikov.

Ker nujno rabimo sredstva za pokritje stroškov v tiskarni, prosimo tiste, ki še niso poravnali računa za prodane Ameriške družinske koledarje, naj to kakor hitro mogoče store.

V zalogi imamo še tri sto mehko in trdo vezanih koledarjev. Kdor ga še nima, naj si ga naroči. Bilo bi škoda, da bi taka knjiga, kakor je naš Koledar, ne na- šla pot v stanovanje vsaega slovenskega delavca. Ako ga vi že imate, ga naročite svojcem v starem kraju. Cene iste kot za Ameriko.

Če vam sredstva dopuščajo, naročite večjo zbirko naših knjig in brošur. S tem širite našo literaturo, ob enem pa gmotno pomagajte Proletarcu.

PRIREDBE SLOVENSКИH ORGANIZACIJ V CHICAGI.

Slovenski socialistični klub št. 1, JSZ. priredi v nedeljo 26. marca veliko proslavo pariške komune v dvorani ČSPS., 1126 W. 18th St. (v bližini S. Racine Ave.) Dvorana odprta ob 2:30; popoldne ples; točno ob 7. pričetek sporeda. Po končanem sporedu ples in prosta zabava. Vstopnina 50c. Polovica čistega dobi- čka gre v ruski pomožni fond.

Slovenski Dom, št. 86, SNPJ. priredi v soboto 25. marca zvečer veliko veselico na 1800 N. Halsted St.

Slovenski tamburaški zbor "Čmrlji" priredi do- mačo zabavo v soboto dne 8. aprila v dvorani SNPJ. Tamburaški zbor "Čmrlji" sestoji iz otrok slovenskih starišev v Chicagi. Ustanovil se je pred par meseci.

Slovenska postaja M. W. of A. in slov. postaja R. N. of A. priredite banket s plesno zabavo v soboto dne 22. aprila v Svobodatovi dvorani na 19. cesti in Blue Island Ave. za članstvo obeh društev in njihove prijatelje.

Slovensko Dramatično društvo priredi v nedeljo 23. aprila narodno igro "Rokovnjači" v petih dejanjih v dvorani ČSPS., 1126 W. 18th St.

Slovenski socialistični klub št. 1, JSZ. priredi prvomajsko praslavo v nedeljo dne 30. aprila v dvorani SNPJ.

Nada, št. 102, SNPJ. (žensko društvo) priredi v nedeljo 8. oktobra vinski trgatav v Narodni dvorani.

Slov. socialistični klub št. 1 priredi v nedeljo dne 5. novembra veliko proslavo obletnice ruske revo- lucije v Narodni dvorani.

Slovenski Pevski in Tamburaški zbor Lira pri- redi veliki koncert s pevsкими in godbenimi točkami v nedeljo 12. novembra v dvorani Pilsen na S. Ashland Ave. v bližini 18. ceste.

Slovensko Dramatično Društvo priredi v nedeljo 26. novembra svojo prvo dramsko predstavo v prihod- nji sezoni v dvorani ČSPS. 1126 W. 18th St.

Slov. socialistični klub št. 1 priredi dne 31. de- cembra Silvestrovo zabavo. Nadalje ima Slov. dram. dr. poleg gori omenjenega datuma določent še 12. feb. 1923 in prvo nedeljo v aprilu 1923 za svoje priredbe.

Ako kako društvo ali socialistični klub, ki še ni- ma označene svoje priredbe v tem seznamu, želi biti objavljen, naj to sporoči tajniku soc. kluba št. 1 v Chi- cagu.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

St. 5, SNPJ., Cleveland, O. — Bo predloženo seji upravnega odbora, nakar prejmete odgovor.

Listnica uredništva.

Raznim prispevateljem:—Vsled pomankanja prostora so morale poslane reči izostati. Priobčene bodo v prihodnjih izdajah.

Prosimo tiste dopisnike in sotrudnike, ki pišejo na pisalni stroj, da puščajo eno vrsto prazno, kar je prikladnejše za stavce, ob enem pa se na ta način pušča tudi dovolj prostora za eventualne korekture.

LUZERNE, PA. — Seje slov. soc. kluba št. 218, J. S. Z. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 3. popoldne na domu sodruga Maticicha. — Rojaki delavci, pristopajte k socialistični organizaciji. — John Maticich.

ZA CARLINVILLE, ILL.

Somišljenikom v Carlinvillu naznanjam, da se vrše seje reorganiziranega socialističnega kluba št. 213, J. S. Z., vsako tretjo nedeljo v mesecu v unijski dvorani. Tem potom vabim vse delavce v naselbini, da se udeležijo teh sej in pristopijo h klubu. To je edini način, da pokažete delavsko solidarnost in zavest proti kapitalističnemu sistemu, ki nas zaslužuje. Seje kluba bodo vedno predpoldne.

Z delavskim pozdravom

Jos. Korsic, tajnik.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRIJA, 310 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obravnavajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udeležite sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse, 396—4th Ave.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč." —

ZA BOLJŠE ZDRAVSTVO.

Dne 4. marca je imel Odbor za Javno Zdravstvo države Illinois v Cairo, Ill. na programu razpravo o Boljšem zdravstvu. Posnemanja vredna ideja. (Potrebno bi bilo da se o takih stvareh razpravlja vse povsod, in ne samo to; ampak vsak posameznik bi moral skušati narediti vse svoje dni v življenju kar največ "popolnih v zdravstvenih ozirih". Da se to doseže, so nam odprte dve poti, katerih se je potrebno držati: Popolna čistost zob in pa naši notranji organi morajo biti vedno čisti. Bolezen v naših notranjih organih povzročajo nabrani strupi. Glavobol, neuralgija itd., imajo svoj izvor v nečistih notranjih organih. Trinerjevo grenko vino je izvrstno zdravilo, ki vam pomaga držati notranjost vašega telesa čisto. Ono vedno pomaga. Mrs. Lucy Schreier nam je pisala 27. februarja iz Cadot, Wis., sledeče: "Prejela sem Trinerjevo grenko vino in sem več kot zadovoljna z njim; pomaga mi izvrstno." Vprašajte vašega lekarnarja ali pa trgovca z zdravili tudi za Trinerjev Dental Cream, kakor tudi za druga zdravila.

Majska izdaja Proletarca

bo letos izšla, ako naši sodrugi in somišljeniki store svojo dolžnost, v mnogo tisoč vodih.

Na društva in klube smo poslali pismo v katerih apeliramo, naj se naroče na določeno število iztisov prvomajske izdaje Proletarca, ki izide v slavnostni obliki.

Izšla bo pravočasno, tako da jo vsi maročniki dobe še pred prvim majem. Razdelite jo na zabavah, shodih, na društvenih sejah itd.

Delujte za širjenje socialističnega gibanja! Proslavimo prvi maj s tem, da zaširimo prvomajsko številka Proletarca v stanovanjske hiše vsakega delavca, ki govori slovenski ali kak drug jugoslovanski jezik.

Naročila pošljite pravočasno, vsaj do 20. aprila.

Cene majske izdaje so sledeče:

Posamezen iztis	\$ 1.00
10 iztisov	10.00
25 iztisov	25.00
50 iztisov	50.00
100 iztisov	100.00
250 iztisov	250.00
500 iztisov	500.00
1000 iztisov	1000.00

Čim več bo naročil, večji bo obseg izdaje. Majska izdaja bo bogato ilustrirana.

Izrežite ta kupon, priložite potrebno svoto in nam pošljite naročilo.

Sodrugi: Pošiljam \$..... za..... iztisov

MAJSKE IZDAJE PROLETARCA.

IME.....

NASLOV.....

MESTO IN DRŽAVA.....

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v dvorani društva Frostomisleci, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

NAZNANILO.

GIRARD, O. — Seja jugoslovanskega socialističnega kluba št. 222, J. S. Z. se vrši vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v Slovenskem domu Girardu. — Rojaki delavci, pristopite k naši organizaciji in postanite bojevniki za delavsko stvar v vsaki stah socialistične stranke. — Frank Kramar, organizator.

"Kres" je revija, ki jo izdaja mesečno Splošna izobraževalna delavska zveza Svoboda v Sloveniji. "Kres" dela čast delavskemu gibanju na kulturnem polju v starem kraju. Prve izdaje Kresa, katere so vam poslali, so že razprodane. V bližini imamo še Cankarjevo izdajo Kresa, in kdor je še nima, naj jo naroči. Vsak slovenski delavec, ki se prišteva k naprednim, bi jo moral imeti. Cene so razvidne v cenišniku knjig.

Pot k znanju je pot v bodočnost.

Med ljudmi, ki delajo s krampon in lopato, jih je najti mnogo, ki so razumnejši, kakor pa marsikak advokat ali drugi "izobraženci".

ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI?

To je predmet debate, ki je izšla v posebni knjigi v založništvu Proletarca.

Cena 30c. Pri naročilih za deset ali več teh knjig damo 20% popusta.

Če le mogoče, jih naročite po več iztisov skupaj.

Naročajte tudi druge naše knjige in brošure. Naročila naslovite:

PROLETAREC,
3639 W. 26th Street,
CHICAGO, ILL.

Program proslave pariške komune

PRIREJA

Slov. socialistični klub št. 1, J.S.Z.

v nedeljo 26. marca 1922

V DVORANI Č. S. P. S.

1126 W. 18th St., v bližini Racine Ave.

Dvorana odprta ob 2:30. Pričetek plesne zabave ob 3. popoldne.
Pričetek programa ob 7. zvečer.

S P O R E D :

1. Godba igra Marseljezo;
2. Otvoritveni govor; govori F. Zajec;
3. Govor o pomenu in zgodovini pariške komune, govori Jože Zavertnik;
4. Igra godba;
5. Ivan Molek: "Čemu si rodila sina?" deklamira Mary Udovich;
6. Marseljeza, poje pevski zbor Sava;
7. E. Kristan: "Po neustavni poti", deklamira Joško Oven;
8. Internacionala, solospjev, poje Lollie Nemanich; spremlja na glasovir Mary Dolenz;
9. Oto Župančič: "Otroci molijo", deklamira Tillie Udovich;
10. Solospjev, poje Fred Zalaznik;
11. "Planinska Roža" (S. Premrov), poje mešan pevski zbor Lira;
12. Godba;
- 13.

I G R A :

"ZADNJI DAN"

Drama v dveh dejanjih.

O S E B E :

Jean Pieux	- - - - -	Filip Godina
Jacques Sauterelle	- - - - -	Fred Zalaznik
Francois	- - - - -	Frank Udovich
Antoin	} dijaki	Mihael Ratovšnik
Bernard		Martin Mihelich
Bonot		Andrej Kobal
Margot	- - - - -	Frances Tauchar
Sainte Jeanne	- - - - -	Minka Aleš
Alfons Labanne	- - - - -	J. Oven
Guy de Puissey	- - - - -	John Olip
Genij	- - - - -	Chas. Pogorelec

Vrši se v Parizu 25. maja leta 1871 zvečer na barikadi Menimolant in rue de Belleville.

Po končanem programu ples in prosta zabava.
Polovica čistega prebitka gre v ruski pomožni fond.

Vstopnina 50c (vojni davek všteti.)
Igra Peter Ahačičev orkester.

Prihodnje priredbe:

V nedeljo 23. aprila 1922 popoldne v ravno tej dvorani priredi Slov. Dram. Društvo narodno igro "Rokovnjači" v petih dejanjih.

Priredbe socialističnega kluba v letu 1922:

Dne 30. aprila prvomajska slavnost v dvorani S. N. P. J.—V nedeljo 5. novembra velika proslava obletnice ruske revolucije v Narodni dvorani.—Dne 31. decembra Silvestrova zabava.

NAROČNIKE,

ki jim je naročnina potekla, prosimo, naj jo takoj obnove. Ne čakajte tirjatve iz upravnništva. S točnostjo nam prihranite delo in ob enem pomagajte listu, ki v časih te druginje tako zelo potrebuje pomoči.

Naročite!

All je religija prenehala funkcionirati?\$.30
Svetovna vojna in odgovornost socializma30
Katoliška cerkev in socializem30
Skupaj\$1.40
Ako naročite vse tri ob enem samo	\$1.00 za vse tri.

Slovenem priporočamo
v posečanje

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S.
R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :

: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imetelj.

**SEVEROVA ZDRAVILA VZDRŽUJEJO
ZDRAVJE V DRUŽINAH.**

Za srbeči kožurabite

**SEVERA'S
ESKO**

Antiseptično mazilo

Priporočljivo za odpomč pri zdravljenju srbečice in raznih kožnih boleznij.

CENA 50c

Vprašajte pri vašem lekarju.

**W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA**

DR. RICHTER'S "PAIN- EXPELLER"

Ob prvem znamenju prehlada, ob prvem občutku reumatizma ali neuralgije—rabite takoj to domače zdravilo. Pazite da ima vsaka steklenica Pain-Expellerja ki jo kupite našo varstveno znamko "SIDRO".
Cena 35c in 70c, po vaseh prodajalnah ali pa pri:

F. AD. RICHTER & CO.,

104-114 So. 4th St.,
BROOKLYN, N. Y.

Ako si želite nabaviti knjige socialne, povestne ali kake druge vsebine, jih naročite od Proletarca. Eventualni dobiček od prodaje knjig se porabi za pokrivanje stroškov pri listu.

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodnejšem kroju. Cene nizke.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

CARL STROVER LAWYER and COUNSELLOR

133 W. Washington Street,
CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

Naročajte najboljši in najbolj širjen socialistični dnevnik v Ameriki

"THE NEW YORK CALL"

112 Fourth Avenue,
NEW YORK, N. Y.

Naročnine za dnevne in nedeljne izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta \$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec samo nedeljske izdaje \$3 na leto; Samo dnevne izdaje \$9 na leto; leta \$5; en mesec \$1.25.

Kadar...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim v rekrajskim sorodnikom, prijateljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel v starih krajem,

obrnite se na trvdko

ZAKRAJSEK & CESAREK

70-9th AVE.

NEW YORK, N. Y.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.